

# MAKEDONYA İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ İSİM SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNDE ARABULUCULUĞUN ETKİSİ

Halis AYHAN<sup>1</sup>

Öz

Uluslararası toplum, uyuşmazlıkların yargı dışı yollarla çözümünü teşvik etmektedir. Bu yollardan biri olan arabuluculuk, esnekliği ve tarafların iradesine dayanması bakımından sık tercih edilmektedir. Makedonya, bağımsızlığını ilan ettiğinden beri Yunanistan ile devam eden isim sorununu, nihayet 17.6.2018 tarihinde imzalanan anlaşmayla çözmüştür. Anlaşma yürürlüğe girerse, ülkenin adı artık "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olacaktır. Ancak bu anlaşma ve isim taraflar açısından tamamen uzlaşmış bir çözüm değildir. Zira, Yunanistan, "Makedon" sözcüğünün kalmasına razı olmak zorunda kalırken, Makedonya da "Makedon" sözcüğünün ve kültürünün tekelinden vazgeçmiştir. Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununun çözümü, arabuluculuk kurumunun incelenmesi bakımından iyi bir örnek teşkil etmektedir. Sorun BM arabuluculuğunda çözülmüştür. BM arabulucusu *Nimetz*'in göreve başlaması, mekik diplomasisi yürütmesi, taraflar arasında iletişim kurması, onları müzakere masasına oturtması, görüşmelere kendisinin de katılması ve sorunun özüne dair öneriler sunması gibi hususlar arabuluculuğun tatbikidir. Bununla birlikte arabulucunun tarafsızlığı konusu eleştiriyeye açıktır. Çünkü gerek geçmişinde gerekse arabuluculuk görevi devam ederken gerçekleştirdiği bağlantıları itibarıyla *Nimetz*'in, bir arabulucunun vasfı olan mutlak tarafsızlık açısından önemli zaafı söz konusudur.

**Anahtar Kelimeler:** Arabuluculuk, Makedonya - Yunanistan isim sorunu, *Nimetz*, İsim anlaşması, BM ve arabuluculuk

## *Effect of Mediation for Resolution of Name Dispute between Macedonia and Greece*

**Abstract**

International society encourages resolving disputes in extrajudicial ways. Mediation as one of these ways, which is favoured since it relies on parties' will and its flexibility, is preferred very often. Macedonia resolved her name dispute with Greece ongoing since her independence finally inking an agreement on 17.6.2018. If the agreement comes into force, the country's name will be "The Republic of Northern Macedonia". But this deal and name is an acrid resolution for both of the parties. While Greece is obliged to consent to the word "Macedonia" remains, Macedonia on the other hand gives up the monopoly of the word "Macedon" and its culture. Resolution of name dispute between Macedonia and Greece constitutes a good case study in terms of studying mediation. The dispute has resolved under United Nations' mediation. Issues such as inauguration of UN mediator *Nimetz*, his conducting shuttle diplomacy, establishing communication between parties, get them sit down at the negotiation table, joining negotiations in person and offering suggestions for the root of the problem are the applications of mediation. However he is supposed to be criticised about his impartiality. Both in his past and during in the line of his mediator position, in regard to his connections, *Nimetz* has some significant infirmity with regard to absolute objectivity which is a substantial attribute of an mediator.

**Keywords:** Mediation, Issue name Macedonia - Greece, *Nimetz*, Name Deal, UN and mediation

1 Dr., Kırkkale Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, halisayhan@kku.edu.tr

## Giriş

**D**evlet ve diğer uluslararası hukuk kişilerinin sayısının artışı,<sup>2</sup> uluslararası sorunların artışı da beraberinde getirmiştir. 20. asırda, 1922-1940 yılları arasında Uluslararası Sürekli Adalet Divanı devletler arasındaki 29 uyuşmazlığı çözerken, 27 de danışma görüşü vermiştir (Uluslararası Adalet Divanı, 2018b). Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) ilk davanın (*Korfu Kanalı Davası*) sunulduğu 22.5.1947'den 1.1.2018'e dek konuya ilişkin 170 dava açılmıştır (Uluslararası Adalet Divanı, 2018a).

Kendi kaderini tayin hakkının ve sömürgesizleştirme çabalarının bir ürünü olarak, özellikle Afrika ve Ortadoğu bölgelerindeki yenice bağımsız devletlerin ve bunlardan kaynaklanan uyuşmazlıkların görece çokluğu, Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi hazırlayıcılarını, uyuşmazlıkların yargı dışı yollarla çözümüne dair hükümleri kaleme almaya yönlendirmiştir. Bugün de, sorunlarını çözmek veya çıkarlarını korumak amacıyla barışçıl etkileşimi kolaylaştırmak isteyen uluslararası hukuk kişilerinin en iyi davranışı, uluslararası ilişkilerde önemi gittikçe artan bir kurum olan arabuluculuğu önermek olacaktır (Bercovitch, 1994, s. 7-10).

Makedonya, bağımsızlığını ilan ettiğinden beri, ad meselesinden dolayı komşusu Yunanistan ile sorunlu bir süreç yaşamıştır. Bu süreçte daha çok, Yunanistan engelleyen, talep eden ve rahat bir konumdayken; Makedonya engellenen, taviz istenen ve rahatsız olan taraf olmuştur. Çünkü Makedonya'nın Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO - North Atlantic Treaty Organization) üye olma, böylece ulusal bütünlüğünü temin etme amacına erişimi Yunanistan tarafından engellenmekteydi ve bundan oldukça rahatsızdı. Bu amacın gerçekleşmesi tek bir hususa bağlıydı: Adını değiştirmek. Karşı tarafın inadı ve uluslararası güçlerin olaya el atması neticesinde Makedonya, adının başına "Kuzey" sözcüğünü eklemek zorunda kalmıştır.

İsim sorununda BM'nin arabuluculuğu başarıya ulaşmış gözükmektedir. BM arabulucusu *Matthew Nimetz*, uzun süre sürdürdüğü uğraşlarını bir anlaşmayla taçlandırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) vatandaşı bir arabulucu olarak *Nimetz*, önetkin/proaktif bir tavır takınmış, taraflara bolca öneriler sunmuştur. *Nimetz*, ABD/NATO çıkarlarını gözetmenin yanında, iki ülke arasındaki anlaşmaya tarihi tadil edecek tarzdan hükümleri zerk ederek, kendi bireysel çıkarlarını da dikkate almıştır.

Tümevarımla gerçekleştirilen bu araştırma çalışmasının sorunsalı, iki ülke arasındaki isim sorununun çözümünün arabuluculuğun bir başarısı olup olmadığıdır. Bu itibarladır ki, arabuluculuk kurumunun temel unsurlarının tatbiki irdelenmiştir. ABD'li bir arabulucunun mutlak tarafsız olamayacağı temel varsa-

2 1945'te 51 devlet BM'ye üye iken, bugün 193 devlet üyedir.

yımından hareketle, çalışmanın arabuluculuk kısmında tarafsız kalamama sorunsalı özellikle incelenmiştir.

## **Uluslararası Hukukta Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözüm Yollarından Arabuluculuk**

### **Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü**

Uluslararası uyuşmazlıkların geleneksel çözümü yargısal ve yargı dışı olmak üzere iki şekilde mümkündür. İnsani felakete yol açan savaşların önlenmesi amacı, uyuşmazlıkların barışçı çözümü çabalarını uluslararası hukukun başlıca uğraş konularından biri yapmıştır. Yargı dışı (barışçı, diplomatik) çözüm yolları, MÖ 4000'den beri yapılagelişte var olan bir uygulamadır. Barışçı çözüm, 1899 ve 1907 *Lahey Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü İle İlgili Sözleşmelerde*,<sup>3</sup> *Milletler Cemiyeti (MC) Misakı'nda*<sup>4</sup> (m. 13, 15); 1928 tarihli *Cenevre Devletlerarasında Çıkabilecek Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümüne İlişkin Genel Hakemlik Sözleşmesi'nde*,<sup>5</sup> *BM Sözleşmesi'nde*,<sup>6</sup> 1948 tarihli *Bogota Barışçı Çözüm Konusunda Amerikan Antlaşması'nda*,<sup>7</sup> 1970 tarihli *Dostça İlişkiler Bildirisi'nde*<sup>8</sup> düzenlenmiştir.

Barışçıl çözümün günümüzde müspet hukuktaki dayanağı BM Sözleşmesi olup, bu sözleşmenin esasen “Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü” başlıklı VI. Bölümü'dür (m. 33-38). Sözleşmenin birkaç kural dışılık haricinde “güç kullanımını ve tehdidini yasaklama” (m. 2/4) ve “uyuşmazlıkları, uluslararası barışı, güvenliği ve adaleti tehlikeye atmadan, barışçı yollarla çözme” (m. 2/3) ilkelerini getirmesiyle bu yola başvurulması yasal olarak zorunlu kılınmıştır (Pazarıcı, 2000, s. 4). Süreğitmesi uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşürebilecek uluslararası bir uyuşmazlığın tarafı olan devlet(ler)in, öncelikle barışçı çözüm yollarını denemesi, sonuç alamaması halinde yargıya başvurusu gerekmektedir. Bu, buyruk kural niteliği kazanması (Acer ve Kaya, 2011, s. 307) itibarıyla bir yükümlülüktür (Ünal, 2005, s. 329). Bir uyuşmazlığın çözüm yolları, m. 33/1'de belirtildiği üzere şunlardır: Görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik dâhil yargısal yollar, bölgesel kuruluş ve anlaşmalar, ve tarafların kendilerinin seçeceği (tüzeğe aykırı olmayan) diğer yollar. Bunlar içinde, “görüşme”, “arabuluculuk”,

3 1907 Sözleşmesi'nin İngilizce metni için: <https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/01/1907-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf>

4 İngilizce metin için: [http://avalon.law.yale.edu/20th\\_century/leagcov.asp](http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp)

5 İngilizce metin için: <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/08/1928-General-Act-of-Arbitration.pdf>. Ancak bu sözleşmenin MC kurumlarına da görev yüklemesi nedeniyle bugün yürürlükte olup olmadığı tartışmalıdır (Pazarıcı, 2000, s. 10).

6 Metin için: <http://www.unicankara.org.tr/tr/belgeler/>

7 İng. metin için: [http://www.oas.org/en/sla/dil/inter\\_american\\_treaties\\_A-42\\_pacific\\_settlement\\_pact\\_bogota.asp](http://www.oas.org/en/sla/dil/inter_american_treaties_A-42_pacific_settlement_pact_bogota.asp)

8 *Devletler Arasında BM Şartı'na Uygun Şekilde Dostça İlişkiler Kurma ve İşbirliği Yapmaya Dair Uluslararası Hukuk İlkeleri Hakkında Bildiri* metni için: <http://www.unicankara.org.tr/tr/belgeler/>

“uzlaştırma” ve “tahkikat (araştırma ve soruşturma)” ve ilaveten “dostça girişim” yargı dışı çözüm yollarıdır. Bunların kararları, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, bağlayıcı değildir.

Bu yollara yönelme sebepleri şunlardır: 1) Kuvvet kullanımının yasak olması, 2) Uluslararası ihtilafların niceliksel artışı, 3) Devletlerin, yargıya gitme zorunluluğunun olmaması, 4) Devletlerin yargıya gitme isteksizliği, 5) Uyuşmazlığın yargıyla çözülmesinin yeni uyuşmazlığa yol açma olasılığı, bu nedenle öncelikle kendi aralarında dostça bir yolu denemelerinin uygunluğu, 6) Yargının meşgul edilmemesi, 7) Uyuşmazlıkların sık sık silahlı çatışmalara yol açması (Ünal, 2005, s. 329).

## Arabuluculuk

Eski adı tavassut olan arabuluculuğun üzerinde oydaşılmış evrensel bir tanımı yoktur. Yine de bir tanım vermek gerekirse, merkezci bir bakış açısına göre ve basitçe arabuluculuk, tarafsız üçüncü kişinin kolaylaştırdığı bir müzakere veya mükâleme sürecidir (Baum, 2012, s. 323). Daha ayrıntılı bir tanımla arabuluculuk, üçüncü bir devletin, uluslararası örgütün veya gerçek kişinin, uyuşmazlığın taraflarına, görüşmelerde bulunmalarını sağlamak ve uyuşmazlığın çözümüne katkıda bulunmak amacıyla, görüşmelere kendisinin de katılması suretiyle hizmetlerini sunmasıdır (Pazarıcı, 2000, s. 8). Arabuluculuğa ilişkin kısmi düzenlemeler 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmelerinde ve mezkûr Bogota Antlaşması’nda yer almaktadır.

Arabuluculuk uğraşının/görevinin başlaması ve bitmesi tarafların isteğiyle mümkündür (Pazarıcı, 2000, s. 9). Uyuşmazlığın bir tarafı bir kişi ve/veya kurumu arabulucu önerebileceği [bu durumda, uyuşmazlığın diğer taraf(lar)ının kabul etmesi gerekir] gibi, taraflar, üzerinde hemfikir olduğu herhangi bir kişi(ler) ve/veya kurum(lar)a, aralarındaki sorunda arabulucu olmaları teklifini götürebilir. Arabulucu olmak isteyen gerçek veya tüzel kişi(ler) de kendiliğinden uyuşmazlığın taraflarına teklif götürebilir. Her hâlükârda, karşı taraf(lar)ın öneriyi kabulü şarttır.

Arabulucu deyince geleneksel olarak akla ilk bireysel (bireylerin, bir devlet veya örgüt adına değil de kendi adına) yapılan türü gelmektedir (Bercovitch, 1994, s. 10). Uygulamada, arabuluculuk yapan bağımsız gerçek kişilerin, uluslararası alanda, devlet başkanı, önemli bir uluslararası örgütün başı, toplum önderi, din adamı, bilim adamı gibi saygın ve seçkin kişiler arasından seçildiği görülmektedir. Devletler açısından, ABD, Rusya gibi büyük devletlere ve tehdit oluşturması gibi nedenlerle küçük devletlere ilaveten, sürekli tarafsız olan İsviçre sıkça bu göreve layık görülmektedir (Ünal, 2005, s. 331). Uluslararası örgütler arasında ise, BM ön plana çıkmaktadır. BM, uluslararası barış ve güvenliği koruma yükümü adına arabuluculuğa hem nazari hem de ameli katkı yapmaktadır. Nazari olarak, doğrudan ilgili sözleşmeler ve sözleşmelerdeki hükümler vasıtasıyla arabuluculuğun hukuki altyapısını oluşturmaktadır. Uygulamada ise, kendisi bizzat arabulucu olmanın ve atamanın yanında, bünyesindeki oluşumlarla bu kurumun

gelişimini sağlamaktadır. Örneğin BM'de Arabuluculuk Dostlar Öbeği vardır. Türkiye, 24.9.2010 tarihinde Finlandiya ile birlikte *Barış İçin Arabuluculuk* isimli bir girişim başlatmış olup, Öbek bu girişim çerçevesinde kurulmuştur. 48 ülke ve 7 bölgesel kuruluş<sup>9</sup> olmak üzere 55 üyesi olan öbeğin eş başkanlıklarını Finlandiya ve Türkiye yapmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2018).<sup>10</sup>

### **Arabuluculuğu Kabul Etme/Başlatma Nedenleri**

Arabuluculuk çoğu zaman yorucu bir görevdir, bu nedenle birinin arabulucu olması için güçlü bir teşvik gerekmektedir. Resmî görevi olmayan bir bireyin, arabuluculuğa başlama sebepleri şu arzular olabilir: a) uzun süredir devam eden bir çatışmanın yönünü değiştirmede etkili olma, b) gerçek bir uluslararası çatışmayı gözlemlenme, tahlil etme ve etkileme, c) siyasi önderlere ulaşma, ç) çatışma yönetimi üzerine bir dizi fikri uygulamaya koyma, d) fikirlerini yayma ve kişisel duruşunu ve uzmanlık vasfını güçlendirme (Bercovitch, 1994, s. 8).

Bir kişinin arabuluculuğu kabul etmesinin siyasi sebepleri ise şunlar olabilir: a) anlaşmazlıklara müdahale için açık yetkiye sahip olmaları, b) süregitmesinin, kendi siyasi çıkarlarını olumsuz etkileyecek bir anlaşmazlık hakkında birşeyler yapmak, c) uyuşmazlığın taraf(lar)ınca doğrudan talep edilmek, ç) parçası oldukları bir yapının sağlamlığını korumak (örneğin ABD, iki NATO üyesi ülke olan Türkiye ve Yunanistan arasında sık sık arabuluculuk yaparak, örgüt içinde bir çatışmayı önlemek istemiştir), d) arabuluculuğu, uyuşmazlığın tarafları için vazgeçilmez hale getirerek veya taraf(lar)ın minnettarlığını kazanarak, nüfuzlarını genişletmenin ve güçlendirmenin bir yolu olarak görmek (Bercovitch, 1994, s. 8-9).

### **Tarafların (Devletlerin) Arabuluculuğa Başvurma Nedenleri**

Arabuluculuğu kabul etmekle devlet, uyuşmazlığının, uluslararası bir boyutta olduğunu kabul etmiş demektir (Merrills, 2011, s. 29). Uyuşmazlığın tarafları bilmektedir ki, bir arabulucunun varlığı umuttur. Devletler uyuşmazlığın çözümünde arabulucuya başvurmayı şu sebeplerle isteyebilir: a) bu düşük riskli ve esnek çatışma yönetimi şekli, çatışma savlarını anlatmada taraflar için gerçek bir yardımdır, bazı riskleri azaltır, çözüme daha da yaklaştırır, b) arabulucunun diğerini etkileyebileceği veya dürtebileceği beklentisi, c) çözüm yanlısı olduklarını kamuoyuna göstermek, ç) başarısızlığın sorumluluğunun çoğunu bir yabancıya almasını istemek, d) taraflar, bir anlaşmayı izlemek, doğrulamak ve garanti etmek için bir arabulucu kullanılabilir (Bercovitch, 1994, s. 9), e) mevcut (kötü) durumlar

9 AB, Afrika Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Arap Ligi, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği vb.

10 22.6.2011 tarih ve 65/283 sayılı BM Genel Kurul Kararı söz konusu girişimi desteklemektedir. 16 AB üyesi devlet de (Çekya, Estonya, Fransa, Hırvatistan, İtalya, Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Lüksemburg, Malta, Polonya, Portekiz, Yunanistan hariç) Arabuluculuk Dostlar Öbeği içinde yer almaktadır.

bir devleti arabuluculuğu kabul etmeye zorlayabilir veya bu durumlarda o devletin arabuluculuğu kuvvetle muhtemel kabul edeceği anlaşılır. Örneğin Bosna savaşında böyle olmuştur. Her ne olursa olsun, geleneksel arabuluculuk yaklaşımının da varsaydığı gibi, arabuluculuğun başlatılmasının tek nedeni bir çatışmayı azaltma, ortadan kaldırma veya çözme arzusudur (Bercovitch, 1994, s. 8).

## Arabuluculuğun Özellikleri

Evrensel özelliklere sahip olan arabuluculuk, bir tarafın özgürlük ifadesidir ve yargılamadan farklı olarak, tarafların denetimi için tasarlanmış bir süreçtir. Yasal (resmî) temaslardan çok daha fazlasını keşfetmeyi ve tartışmayı geliştirmek için tasarlanmıştır. Hukuk, siyah, beyaz ve gri iken, arabuluculuk yaşam rengindedir. Bu esnekliğine ilaveten, aynı zamanda düşük maliyetlidir. Arabuluculuk, kültür farklılıklarından kaynaklanan yanlış anlamaları gidermek için harika bir zemindir (Baum, 2012, s. 321-326; Bercovitch, 1994, s. 10).

Arabuluculuk kuramcıları, arabuluculuğun niteliğini güçlendirecek çeşitli belirlemeler yapmaktadır. Örneğin dönüştürücü arabuluculuk okulu, arabuluculuğu, tarafların iletişiminin ve ilişkilerinin kalitesine odaklanılabilecek bir süreç; çatışmayı ise ilişkilerdeki bir kriz olarak görmektedir (Baum, 2012, s. 323-324).

Taraflar, aralarında bir uyuşmazlık çıkmadan önce ya da çıktıktan sonra hem arabuluculuğa başvurabilir hem aralarında yaptıkları bir anlaşmayla arabuluculuğu zorunlu kılabilir.<sup>11</sup> Arabuluculuğa gitmek bir anlaşma veya kanun hükmü gereği zorunlu da olsa, taraflar arabuluculuğa sonradan anlaşarak da gitseler, arabulucunun önerileri, aksi belirtilmedikçe bağlayıcı değildir (Pazarıcı, 2000, s. 9; Merrils, 2011, s. 29). Anlaşmanın uyuşmazlık çıkmadan önce veya çıktıktan sonra yapılmış olmasının bir önemi yoktur.

## Arabulucunun Görev ve Yetkileri

Arabulucu olan üçüncü taraf, gerçek veya tüzel [devlet veya uluslararası örgüt(ler)] kişi(ler) olabilir. Arabulucu olmak isteyen herhangi bir kişi, uyuşmazlık yaşayacağını düşündüğü devletler arasında, henüz bir uyuşmazlık çıkmadan arabuluculuk önerisinde bulunabilir. Arabuluculuğun başlaması mutlak olarak uyuşmazlığın varlığına bağlı olsa da, arabulucu atanması/belirlenmesi daha önce de yapılabilir. Arabulucu, tarafları bir araya getirmenin yanı sıra, doğrudan görüşmelere katılabilir, uyuşmazlığın özüne ilişkin somut önerilerde bulunabilir (Pazarıcı, 2000, s. 9; Ünal, 2005, s. 329). Ayrıca arabulucu, tarafların birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlayarak çözüm için çaba sarf eder (Acer ve Kaya, 2011, s. 311). Amaç sorunu çözmek olduğundan, arabulucu bunun için etkin girişimlerde bulunabilir. Zira, sorunu çözmek kendisi için de bir itibar meselesidir. Bununla

11 Örneğin 1856 tarihli Paris Antlaşması m. 8'de, Avrupalı devletler ile Osmanlı İmparatorluğu arasında, güce başvurulmadan önce arabuluculuğa başvurulması ön şartı getirilmiştir (Pazarıcı, 2000, s. 9).

birlikte, sırf sorunu çözmek adına tarafların rızası hilafına bir yöntemi/uygulamayı dayatamaz. Bu itibarla onun da yetkileri sınırlıdır ki bu sınır, uyuşmazlığın taraflarının rızasıdır.

Taraflar arasında düşmanlık çıktığı zaman bile arabulucular, önerilerini taraflara iletebilecektir (Acer ve Kaya, 2011, s. 311). Bu, arabulucunun görüşmeleri sonuna dek izleyip yönlendiren kişi olmasının doğal bir sonucudur (Sur, 2013, s. 294).

Bir uyuşmazlığın, arabuluculuğa sunulması, uyuşmazlığın önemli olduğunu gösterir ki, bu durumda zaten taraflar arasında iletişim ya çok sınırlıdır veya yok demektir. Bu yüzden, arabulucunun sadece taraflar arasındaki iletişimi kolaylaştırması bile çok şeyin başarılması anlamına gelebilir. Tarafların iletişimini kolaylaştırmak; amaçlarını anlamak ve tanımlamak; onlara bilgi ve öneriler sunmak; ve çeşitli çözüm olasılıklarını ele almak arabuluculukta hayati derecede önemlidir (Merrils, 2011, s. 33, 40).

Arabulucular, devinimli ve çok-seviyeli süreçleri etkileyen davranışlara sahip, meşru ve açılımcılığı benimseyebilen esnek yaklaşımlı araçlardır. Deneyim, uzmanlık ve tüm uluslararası oyuncular, ama özellikle muhatabı olan tarafları (kültürel açıdan) tahlil edebilme yeteneği arabulucunun başarısını artırıcı unsurlardır (Bercovitch, 1994, s. 10; Alberstein, 2007, s. 325). Bu niteliklere sahip arabulucular hünerlerini -onaylama, diğergamlık, açıklama, özetleme, geri yansıtma- etkin kullanarak, tarafların duygularını, algılarını, değerlerini, amaçlarını, özlemlerini ifade edebileceği bir ortamı hazırlar (Baum, 2012, s. 326).

Arabulucu, uyuşmazlık taraflarının her ikisinin de güvenini kazanan kişiler arasından seçilir (Ünal, 2005, s. 329). Dolayısıyla, arabulucu uyuşmazlığın taraflarına eşit mesafede ve tarafsız olmalıdır, tarafsızlığını etkileyecek herhangi bir bağlantı veya eylemden kaçınmalıdır (Gürler ve Bostancı, 2017, s. 212).

Arabuluculuk, en çok, küçük sorunların veya yerel çatışmaların çözümünde, gerginliğin tırmanması tehlikesinin olduğu çıkmaz durumlarda, zaten tanımlanmış (bir tarafın askerî zaferi gibi) bir anlaşmazlığın sonuçlandırılacağı ve uyuşmazlığın sonlanmaya başladığı durumlarda yüksek başarı şansına sahiptir (Malanczuk, 1997, s. 277; Ünal, 2005, s. 331; Sur, 2013, s. 294).

## **Arabuluculuğun Zorlukları/Sınırları**

Arabuluculuk, sadece tarafların istediği kadar etkilidir ve süreç büyük ölçüde onların ihtiyaçlarına göre yönetilir. Bu nedenle arabuluculuğun başarı şansı, tarafların gerekli ödünleri verme isteğine bağlıdır (Merrils, 2011, s. 37, 40). Başarı genellikle onun zamanlamasına da dayanır. Arabuluculuk ciddi ve zaman alıcılığının (Bercovitch, 1994, s. 10) yanında çoğu kez somut karşılığı olmayan bir görevdir. Taraflardan herhangi birinin hükümetinin kararsız veya (görüş olarak) bölünmüş olması durumu daha da zorlaştırır. Örneğin bölünmede, tutarlı bir siyaset sergilenemez. Üstün sabır gerektirir (Merrils, 2011, s. 29) ve sonuç garanti

edilemez; taraflar bir araya gelmeyi kabul etmediğinde veya uzlaşma olmadığında tüm emek ve zaman boşa gitmiş olacaktır. İlaveten, tarafların merkezleri arasında mekik dokunması için gereken masrafın tahsili sorun olabilmektedir.

## **ABD ve Avrupa Tarzı Arabuluculuk**

Bu iki tarz arabuluculuk yaklaşımı arasında belirgin bir fark bulunmaktadır. Birçok ABD'li arabulucu, arabuluculuk çabalarında çok önetkin olma eğilimindedir. Arabulucu önce, tarafların, tüm savları arabulucudan öğrenmeleri yerine, birbirlerinin hukukçularından dinleyebilmelerini sağlamaktadır. Bunun için her iki tarafın delillerini ve savlarını diğer tarafın karar vericilerine sunmaktadır. Sonra, çözüm olasılıklarını keşfetmek ve ilgili konularının artılarını ve eksilerini tartışmak için her bir tarafla ayrı ayrı toplantılar yapmaktadır. Arabulucu, her iki tarafın durumunun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve kendi çözüm önerilerini ortaya koymaktadır. Her iki taraf da onu desteklemeye istekli olduğu sürece veya taraflar bir anlaşmaya varıncaya veya arabulucu bu aşamada bir çözümün mümkün olmadığı sonucuna varıncaya dek, arabulucu mekik diplomasisine devam etmektedir (Schurtman, 2007, s. 37).

Avrupalı arabulucular böyle bir arabuluculuk tarzını genellikle eleştirmektedir. Zira onlara göre, bir arabulucu kendi değer yargılarını arabuluculuğun içine zerk etmemeli ve süreci kendi çözüm önerileri doğrultusunda ilerleten davranış sergilememelidir. Avrupalılar genellikle, 'arabuluculuk'tan ziyade 'uzlaştırma' ifadesini kullanmaktadır. Bazıları her iki terimi birbirinin yerine kullanıyor olsa da, diğerleri uzlaştırmayı, uzlaştırıcıların kendi çözüm önerilerini ortaya koymaya izin verilmeyen daha resmî bir süreç olarak görmektedir (Schurtman, 2007, s. 37). Dolayısıyla dostça girişim, arabuluculuk ve uzlaştırma arasındaki ayrım, öğretide çok açık ve kesin biçimde yapılmamaktadır (Pazarıcı, 2000, s. 9).

## **Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorunu ve Arabuluculuk**

### **İsim Sorununu Anlamak**

### **İki Ülkenin Kıyaslanması**

Makedonya ve Yunanistan, sınırdaş iki Balkan ülkesidir. İki devlet karşılaştırıldığında, Yunanistan her açıdan üstün konumdadır: İstikrarlı yapı; devlet geleneği; iç bütünlüğü sağlayan nüfus türdeşliği ve büyüklüğü; coğrafi, iktisadi ve askerî büyüklük vb. Uluslararası ilişkilerde büyük devletlerin, küçük devletleri genelde yönlendirdiği gerçeği dikkate alındığında, ikili ilişkilerde Yunanistan'ın Makedonya'yı yönlendirme yeteneğinin yüksekliği, onu daha baştan galip kılmaktadır. Bu galibiyet Makedonya'nın isim konusunda gözlemlenmektedir.



Yunanistan'ın Makedonya'ya karşı, üstte belirtilen karşılaştırmalı üstünlüğü, isim konusunda rakibinin/düşmanının çaresizliğine yol açmıştır. Yunanistan ile Makedonya arasındaki kıyas farklılıklarını aşağıdaki gibi tespit etmiş bulunmaktadır:

a) Yunanistan'ın istikrarlı ve basit siyasi yapısına karşılık Makedonya, Ohri Çerçeve Antlaşması gereği, her hükümette Arnavut bulundurmakla yükümlüdür. Bu durum, Makedonya'nın her daim bozulabilecek bir siyasi yönetimle idare edildiğine delalettir. İsim meselesinde, ülkenin en büyük azınlığı ve yönetimin ortağı olan ve isim anlaşmasını destekleyen (Ekinci, 2018, s. 4) Arnavutları dikkate almak zorundadır.

b) Yunanistan'ın, hükümet yıkıldıktan sonra seçime gidip yeni hükümetin oluşması gibi ne olacağı belli olan sade bir siyasi yapısına karşılık, Makedonya'nın, çok zor uzlaşmaya varılabilecek bir Arnavut durumu vardır. Bu, toplumsal düşmanlığı ve hatta iç çatışmayı körükleyebilecek bir siyasi yapı demektir.

c) Yunanistan'ın, dış sorunlarını ve/veya savlarını uzun soluklu savunabilecek bir devlet geleneği vardır. Bu gelenek, genellikle devlet siyasetine dönüşmüş olarak siyasi mülahazalardan ve hükümetlerden uzaktır. İsim konusunda, "Makedon" isminin Yunan ekinine ait bir değer olduğu ve bu nedenle Makedonya'nın isminin değişmesi gerektiği üzerinde hemfikir bir Yunan toplumu vardır. Buna karşılık, Makedonya'da böyle bir devlet geleneğinin olmadığı, önceki iktidarın tam aksi bir yaklaşımla devletin isminin değiştirilmesine karar verilmesinden görülmüştür. Zira, uluslararası ilişkilerin "başarısız devlet"lerinden olan Makedonya, daha bir "devlet" olma aşamasındadır. Bağımsızlığının üstünden çeyrek asırdan fazla geçmesine rağmen günümüzde bile, önceki İç Makedon Devrimci Örgütü (VMRO - Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija) iktidarındaki Makedonya'nın Üsküp'ün her yanına Makedon ekinine ait simgeleri donatarak bir ulus oluşturma çabası bunun ispatıdır.

ç) İç bütünlüğü sağlayan nüfus türdeşliğinde de Yunanistan bariz üstündür. Yunanistan %91<sup>12</sup> gibi bir oranla Yunan budunundan müteşekkildir ve bunların da neredeyse tamamı Ortodokstur. İnanç ve budun Yunan nüfusunda öylesine bütünleşiktir ki, bu, ülkenin dış sorunlarında toplumun gücünü ve desteğini arkasında hissetmek suretiyle Yunan yönetiminin emin davranışlarına yol açmaktadır. Çünkü Yunanistan, dinî türdeşlikten dolayı kendini özel görmektedir (Kalaitzidis, 2010, s. 5). Makedonya ise hem budun hem din açısından büyük bir bölünmüşlük içerisindedir. 2002 nüfus sayımına göre Makedonya'da %64 Makedon (1.297.981), %25 Arnavut (509.083), %3.9 Türk (77.959) ve diğer milletler bulunmakta, nüfusun %70'ini Doğu Ortodoks, %29'unu Müslümanlar oluşturmaktadır (Uluslararası Azınlık Hakları Öbeği, 2018).

Bütün bu nedenlerden dolayı sorunun çözümünde olumlu yaklaşımda ve feragatta bulunan taraf genelde Makedonya olmuştur. Gerek Geçici Anlaşma gereği

<sup>12</sup> Bu, Yunanistan'ın resmî oranıdır. Gerçekte bu oranın daha aşağıda olduğu büyük olasılıktır.

anayasasından bazı hükümleri çıkarması, gerek UAD'ın 2011 tarihli kararını tam uygulama(ya)maması ve gerekse adını değiştirmeye razı olması bu yapıcı ve fedakâr yaklaşımının somut örnekleridir.

## İsim Sorununun Tarihçesi

İsim sorunu basit bir isimlendirme sorunu değildir, eğer öyle olsaydı iki taraf bu kadar büyütmez ve sorunu isim değişikliği gibi kolay bir işlemle çözerdi. İsim meselesi, özellikle Makedonya için bir tarih, kültür, uluslaşma, miras, turizm ve kısacası bir iskeletin ete bürünmesi ve/veya bedeninin ruh kazanması meselesidir. Yine Makedonya için, "Makedon"luktan vazgeçiş zihni yıkım etkisine sahip bir hayatiyetliktir. Ancak gelinen noktada, yapılan anlaşmayla tüm bu felaketleri kısmen kabul etmiştir. Kısmen etmiştir, zira sadece devletin adında "Makedon" sözcüğünü tutmayı başarmıştır.

Sorun tarihsel derinliği haizdir. Makedonya, tarihî olarak, Eski Yunan, Büyük İskender'in Makedonya İmparatorluğu, Roma (Doğu Roma=Bizans) İmparatorluğu yönetimlerinde 7. asrın sonlarına dek büyük oranda Yunan (Helen) kültürü etkisinde ve Yunanca konuşulan bir coğrafyaydı (Hasan, 2018, s. 21; Volkan ve Itzkowitz, 2002, s. 33-34). 7-14. asır arasında Slav etkisi artmış, 14. asırda Osmanlı hâkimiyetiyle Makedonya coğrafyasının kavmi yapısı türdeşliğini iyice kaybetmiştir (Hasan, 2018, s. 21). Osmanlı'da Makedonya vilayeti, Üsküp, Manastır ve Selanik'ten oluşmaktaydı. Kuvvetle muhtemeldir ki, bu ayırım esas alınarak Bükreş Antlaşması (1913) ile Makedonya vilayeti, Vardar Makedonyası (Sırbistan'a); Pirin Makedonyası (Bulgaristan'a) ve Ege Makedonyası (Yunanistan'a) şeklinde üç farklı devletin sınırları içinde kalacak biçimde üçe bölünmüştür (Demir, 2010). Böylece günümüz Makedonya sorununun temelleri Bükreş Antlaşması'yla gerçekleştirilen bölünmeyle atılmıştır. Bu coğrafi bölünme, aynı zamanda Makedonya isminin de zihni bölünmesini beraberinde getirmiştir. Sırbistan, 2. Dünya Savaşı sonrası kurulan Yugoslavya içerisinde yer aldı. Yugoslavya Başkanı *J. Broz Tito*, Nazilerle mücadelesinin de bir ödülü olarak, bugün Makedonlar denen ve çoğunluk oluşturdukları Sırbistan'ın güneyindeki bölgeyi (Vardar Makedonyası'nı) "Makedonya Özerk Cumhuriyeti" olarak anayasal birim haline getirdi. Bulgaristan ve Yunanistan, bu oluşumdan hoşnut kalmamış ancak Soğuk Savaş şartlarında çok da tepki göstermeyince, sorun yaklaşık 50 yıl dondurulmuştur (Hasan, 2018, s. 21; Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018). 1991 yılında da, geniş Makedonya coğrafyasının %38'ine tekabül eden bugünkü bağımsız Makedonya'ya dönüşmüştür. Makedonya coğrafyasının %51'i Yunanistan, %9'u da Bulgaristan sınırları içindedir (Broz, 2017).

Makedonya, "Makedonya Cumhuriyeti" adıyla 17.9.1991 tarihinde bağımsızlığını kazanmış ve Makedonya'yı bugün Türkiye dâhil 140'tan fazla ülke bu

isimle tanınmaktadır.<sup>13</sup> Bağımsız olduğunda birçok dış siyaset sorunu (Sırbistan'la sınır, Bulgaristan'la dil, Yunanistan'la isim) olmasına karşılık zamanla çoğunu çözmüş, ancak Yunanistan'la arasındaki isim sorununu çeyrek asırdır çözememiştir. Başlangıçta bu sorunu belki çok ciddi bulmamakla birlikte gelinen noktada sorunları içinde en ciddi bu olmuştur.

## **Tarafların Savları**

Bugünün sorunu, tarihselliğin yoğunluk arz ettiği bir savlar bütünüdür.

### ***Yunanistan'ın Savı ve Görüşü***

Yunanistan, "Makedonya Cumhuriyeti" anayasal ismine şiddetle karşı çıkmakta ve yerine, geçici ismi olan "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti" (MEYC / FYROM - *Former Yugoslav Republic of Macedonia*) ismini kullanmaktadır. Yunanistan'a göre sorun, sadece tarihsel simge veya hususlara dayalı değildir. MEYC'in, uluslararası hukukun ve düzenin, bilhassa iyi komşuluk ilişkileri, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı gibi temel ilkelerine aykırı davranmasıyla ilgilidir. Bu nedenle isim meselesi, MEYC'in, başta tarih sahteciliği ve Yunanistan'ın ulusal, tarihî ve kültürel mirasının gasp edilmesi suretiyle, kurtarımcı (irredentist) ve toprak heveslerini destekleyen bölgesel ve uluslararası boyutları haiz bir sorundur (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018).

*Miras, Kültür, Tarih.* Tarihsel olarak, Yunanca bir sözcük olan "Makedonya" terimi, Yunan ulusuna ait, Yunan tarihinin ve kültürel mirasının tartışılmaz parçası olan eski Makedonyalıların kültürüne ve Krallığı'na atıfta bulunmaktadır (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018). Slav kavimleri bölgeye/Balkanlara 6-7. asırlarda gelmişlerdir. Hâlbuki bundan önce de Makedonya denen coğrafyada Yunan soyundan gelen yerli halk bulunmaktaydı (Hasan, 2018, s. 21). Öyleyse, bugünkü Makedonlar eski Makedonların soyundan gelmediğinden, bugün Yunanlılardan başka Makedon namevcuttur (K. Yaşın, 11.7.2018; Özgen, 2013, s. 336). Bu nedenle, bugünkü Makedonların, kendi tarihsel ve kültürel mirasını ifade eden "Makedon" ve "Makedonya" isimlerini kullanma hakkı yoktur. Makedonya, 3 bin yıldır Yunanistan'ın bir parçası olup, Büyük İskender dâhil, eski çağdaki Makedonlar Yunanca konuşan, Yunan kültürüne ait Kuzey Yunanistan halkıdır (Demir, 2010; Softalar, 2012; K. Yaşın, 26.2.2018). Dolayısıyla bir Makedon-Yunan kültür aynılığı vardır. Nitekim eski Makedonya'nın çekirdeği, günümüz Yunan devletinin sınırları içinde yer almakta olup, burası Yunan devletinin kuzey kesimini oluşturmakta ve "Makedonya" (Batı, Orta ve Doğu Makedonya olmak üzere 3 bölge vardır) olarak adlandırılmaktadır. Bugün bu bölgede yaşayan yaklaşık 2.5 milyon Yunanlının ve cetlerinin kendilerini yüzyıllardır Makedonyalılar olarak adlandırdığını

13 Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Macaristan, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovenya ve Türkiye gibi bölge ve Balkan devletlerinin çoğu da anayasal ismiyle tanınmaktadır.

ve kabul ettiğini sav etmektedir (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018). Geniş Makedonya coğrafyasının en büyük parçası da bugün, Yunanistan sınırları içindedir.

Yunanistan, Makedon devletini ve ulusunu yapay görmektedir. Ona göre MEYC, tarihin tahribatı ve eski Makedonya'nın salt siyasi çıkar nedeniyle dizgesel olarak sömürülmesiyle işlenen yapay "Makedon ulusu" kavramına dayalı bağımsız bir devlet olarak varlığını temellendirmektedir (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018).

Makedon Anayasası, bayrağı ve simgeleri de Yunanistan için rahatsız edici unsurlardır. Yunanlılara göre, anayasada bazı hükümler ve "Makedon" ismini kullanmaları yanlıştır. Keza Makedonya'nın gerek anayasasında gerekse başka resmî belge ve kurumlarında kullandığı Makedon ekinine ait simgeler, örneğin parasında Selanik Kulesi'ni, bayrağında Vergina Güneşi'ni kullanması, Yunanistan tarafından millî değerlerinin çalınması olarak görülmektedir (Özgen, 2013, s. 336-337).

*Güvenlik, Toprak Talebi.* Günümüz Makedonya isim meselesine güvenlik boyutunu ekleyen tetikleyici unsur *Tito*'nun Makedonya'yı devletleştirmeye başlamasıdır. Makedonya'yı komünist *Tito*'nun icadı (Demir, 2010) olarak gören Yunanistan'a göre, *Tito*'nun devletleştirme hamlelerinin asıl nedeni, daha geniş Makedon coğrafyası üzerinde gelecekteki Yugoslavya toprak haklarının temellerini atmak ve Ege'ye açılmaktı. *Tito*'nun daha geniş Makedonya bölgesindeki niyetleri, "amacının, 1912 ve 1913 yıllarında Balkan emperyalistlerince parçalanmış olan Makedonya'nın tüm parçalarını yeniden birleştirme" olduğunu 1944 yılında ilan etmesiyle doğrulanmıştır. Bu nedendir ki Yunanistan, tarihî ve kültürel mirasın hırsızlığına ve MEYC'in toprak ve kurtarımcı niyetlerine şiddetle karşı çıkmıştır (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018). "Makedonya Cumhuriyeti" ismi Makedonya'nın, Makedon coğrafyasının ve kültürünün merkezi/çekirdeği olduğuna işaret etmektedir. Bu itibarla Yunanistan, 'Makedonya Cumhuriyeti' dışındaki tüm Makedon topraklarını, ve tabii Yunanistan'ın kuzeyini, topraklarına dâhil etme uğraşlarına girişmesinden endişe etmektedir. Makedon Anayasası'nın ilk halindeki "Makedonya sınırlarının bölünemeyeceği" (m. 3) ve "yurt dışındaki Makedonların haklarının korunacağı" (m. 49) şeklindeki hükümler, bünyesinde 150.000 civarı Makedon bulunduran Yunanistan tarafından yayımlanarak algılanmıştır (Özgen, 2013, s. 337; Demir, 2010). Nitekim Makedonya'nın bağımsızlığı, Yunanistan'daki, Nazilerle işbirliği yaptığı için sürgünlere maruz kalan, Yunanlaştırılmaya çalışılan ve kendini Makedon olarak tanımlayan kümeyi heyecanlandırmıştır (Sencer, 2018).

Türkiye'den dolayı zaten yüksek olan Yunan ulusal güvenlik endişeleri, Makedonya'nın bağımsızlığıyla daha da artmıştır. "Tehlike doğudan gelir" şeklindeki geleneksel tehdit algısına ilaveten bir de "tehdit batıdan da gelir" endişesi hâkim olmaya başlamıştır (Hasan, 2018, s. 22). Böylece çift yönlü bir tehdit algısına maruz kalması, Yunanistan'ın, küçük rakip olarak alt edebileceği düşüncesinden

dolayı Makedonya'ya karşı saldırgan ve bertaraf edici bir dış siyaset yürütmesine yol açmıştır. Böylece Yunanistan, isim sorununda; Türkiye karşısındaki zayıflık ruhiyesini daha da artırmama, olası bir toprak talebine maruz kalmama, yeni asırda ırkçılık boyutuna varan milliyetçilik duyguları artan Yunan toplumuna bir zafer sunabilme ve çift cephelikten kurtularak tüm enerjisini Türkiye'ye yöneltme güdüsüyle hareket etmiştir. Aslında Yunanistan'ın resmî "güvenlik ve yayılmacı" söylemi abartılıdır. Çünkü ne Makedonya saldıracak ve toprak alacak kadar güçlüdür ne de Yunan halkı buna inanmaktadır. 2001 yılında Yunanistan'da (Atina ve Selanik'te) yapılmış bir ankete göre, halkın ancak %1.5'i Üsküp'ü tehdit olarak görmektedir. Başka bir anlatımla Makedonya, tehdit sıralamasında (Türkiye %85, Arnavutluk %6, ABD %5) sonuncudur (Kofos, 2005, s. 223).

Yunanistan'ın tutumu açıktır: İçerde ve uluslararası alanda herkesle (*erga omnes*) ilişkisinde kullanılabilceği "Makedonya" sözcüğünün önünde coğrafi bir niteleyiciye sahip birleşik bir isim (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018). Bu nedendir ki, hem Makedon mirasının tekelinin MEYC'e geçmesinin hem yayılmacı ülkünün engellenmesinin yolu olarak geçici kullanılan "MEYC" in ikamesi olarak, "Makedonya" sözcüğünün başına "Kuzey", "Yukarı" veya "Yeni" gibi sıfatlar konulması taraftarı olmuştur.

*İyi Komşuluk İlişkileri.* MEYC'in bu ilkeye saygı göstermediğini çok defalar vurgulamaktadır. Yunanistan'a göre, herkesle ilişkilerinde kullanabileceği coğrafi nitelendirmeli birleşik bir isim, kazanan ve kaybeden oluşturmayacak olan dü-rüst, karşılıklı çıkar sağlayan bir uzlaşma bulmanın en iyi olasılığı olacağı gibi, iyi komşuluk ilişkilerine saygı ilkesine dayanan sağlıklı ve istikrarlı bir ilişki geliştir-menin temellerini atacak ve daha geniş bölgede istikrar ve barışı güçlendirecektir (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018).

### ***Makedonya'nın Savı ve Görüşü***

*Ulusal Kimlik.* Makedonya'ya göre, MÖ 9-8. asırlarda Ege Makedonyası'nda ortaya çıkan Makedonlar, Yunanca konuşmadıkları gibi Yunan kültürünün de bir parçası değildir. Bugün Makedonya Cumhuriyeti'ndeki Makedonlar ile Yunanistan içindeki Ege Makedonyası'ndaki kişilerin önemli bir kısmı Eskiçağdaki Makedon Krallığı'na ait kültürün mensubu olan Makedonlardır (Demir, 2010).

Makedonya, Yunanistan'ın, 'Yunan kültürel geçmişinin Büyük İskender'in Makedon Krallığı'na dek uzandığı ve Makedonluğun Yunan kültürü içinde ve ona ait olduğu' savına şiddetle karşı çıkmaktadır. Asıl Makedon ulusunun, Slav kökünden geldiğini ve hiçbir zaman Yunanca konuşmadığını belirtmektedir (Sof-talar, 2012). Makedonya'nın savlarının daha çok tepkisel ve reddiyeci olduğu gör-ülmele birlikte, hukuktaki "müddei iddiasını ispatla mükelleftir" ilkesi gereği, ispat yükümlülüğünün daha ziyade Yunanistan'a ait olmasındandır ki, Makedon tarafının savı sınırlıdır.

## İsim Uyuşmazlığı Sürecinde Arabuluculuk İşlevi

1991 yılında başlayan ad sorunu, 17.6.2018 tarihinde Yunanistan'ın Makedonya sınırındaki Psarades Köyü'nde iki ülke dışişleri bakanlarınca imzalanan anlaşmayla<sup>14</sup> kısmi sona ulaşmıştır. 27 yıllık sürece bakıldığında, Yunanistan'ın buna, kısmi feragatta bulunmakla birlikte (devletin adında "Makedonya" sözcüğünün kalmasına razı olmak), ambargo ve dışlamayı da içeren baskı, ödül ve hukuki yollara istikrarlı bir şekilde başvurusuyla ulaştığı görülmektedir. Yunanistan, uluslararası ortamlarda gerek spor müsabakalarında gerekse uluslararası örgütlere katılımında anayasal adıyla temsile hep itiraz etti. Makedonya'nın denize transit çıkışını engelleyerek ambargo koydu. Yunan Dışişleri Bakanı *Dora Bakoyani*'nin "Üsküp'ün, Makedonya haricinde yeni bir ismi kabul etmesine karşılık, Makedonya'dan geçecek otoyolun inşası için 75 milyon avro para yardımı" teklifi, zaten iktisaden çok kötü durumdaki Yunanistan'ın ülküsü uğruna yaptığı ahlâki olmayan bir ödül örneğidir (Demir, 2010). Yunanistan hukuku ve propagandayı da iyi kullanabilmiştir. Örneğin Yunanistan Dışişleri Bakanlığı resmî ağ sayfasında isim sorununu, kendi savları doğrultusunda İngilizce yayınlamış, burada Makedonya'nın Geçici Anlaşma'dan kaynaklı hukuk ihlallerini maddeler halinde örnekleriyle sıralamıştır (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018). Buna karşılık, Makedonya genelde savunmada kalmış gözükmektedir. Çünkü ne kendinin ve ulusunun adını ne de bayrağını belirleyebilmeye ve kullanabilmeye muktedir olmuştur. Makedonya Dışişleri Bakanlığının da resmî ağ sayfasında UAD kararı ve başka belgelerin olduğu belirtilmelidir.

Makedonya, Dünya Bankası'na, Uluslararası Para Fonu'na ve BM'ye "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti" adıyla üye olmuştur. Ancak BM Güvenlik Kurulu'nun kararı gereği bu ad "geçici"dir. Bu nedenle yapılacak görüşmelerle "kalıcı" adın belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda uyuşmazlığın çözümünde BM arabulucu rolünü üstlenmiş, *Nimetz* de BM Genel Kâtibi'nin özel temsilcisi olarak arabuluculuk görevini yüklenmiştir.

17 Haziran'da imzalanan anlaşma, arabuluculuk ve yumuşak gücün, ilaveten havuç-sopa yaklaşımının dönüştürücü şekilde kullanılmasıyla mümkün olmuştur. ABD gibi devletlere ilaveten BM, AB ve NATO gibi sorunla doğrudan alakalı örgütlerin rolleri anlaşmaya varılmasında muazzam katkıya sahip olmuşlardır. Bunların rollerini incelemek uygun olacaktır.

*Geçici Anlaşma (Interim Accord)*. BM Güvenlik Kurulu 1993 yılında 817 (7.4.1993) ve 845 (18.6.1993) sayılı kararları almıştır. 817 Kararı'nda, "BM Güvenlik Kurulu, Genel Kurul'a, Makedonya'nın BM'ye "MEYC" geçici adıyla üyeliğini (m. 2)" ve " tarafları, aralarındaki sorunları hızlı bir şekilde çözmek için Eski Yugoslavya İle İlgili Uluslararası Konferans (ICFY - *The International Conference on the Former Yugoslavia*) Yönlendirme Kurulu Eş Başkanı (*Cyrus R. Vance*) ile işbirliğini

14 Anlaşma metni için: <https://greece.greekreporter.com/files/symfwnia-aggliko-keimeno.pdf>.

sürdürmeyi” (m. 1) önerdi. 845 sayılı Kararda da “sorunun tez çözümü için tarafların, BM Genel Kâtibi’nin himayesindeki çabalarını sürdürmelerini istemiştir (m. 2)”<sup>15</sup> 817 Kararı’ndan bir gün sonra, 8.4.1993 tarihinde Makedonya, “MEYC” geçici adıyla BM’ye üye olmuştur. Bununla beraber Makedonya, “MEYC” geçici adını kullanmaya hiçbir şartta hazır olmadığını belirtmek suretiyle sert tepki göstermiştir. Makedonya’nın ‘MEYC’ adını kullanmayı reddetmesi ve uluslararası alanda ‘Makedonya Cumhuriyeti’ adını kullanmayı sürdürmesi üzerine Yunanistan, Şubat 1994’te Makedonya’ya yönelik siyasî, iktisadî ve ticari ambargo koydu (Azizi, 2012, s. 5). Makedonya, Yunanistan’ın itirazları ve baskıları üzerine, ABD’nin ve BM’nin arabuluculuğunda,<sup>16</sup> Yunanistan ile New York’ta 13.9.1995 tarihinde bağlayıcı “davranış kuralları”nı düzenleyen Geçici Anlaşma’yı<sup>17</sup> imzalamıştır. Bu anlaşmayla, bayrağını değiştirmiş ve anayasasındaki bazı maddeleri kaldırmıştır (Demir, 2010). Yunanistan da, uluslararası anlaşmalarda ve üyeliklerde “Makedonya EYC” ile hareket ettiğinde veto etmeyeceğini taahhüt etmiş (Softalar, 2012) ve ticari ambargoya son vermiştir. Bununla birlikte Yunanistan, AB’ye ve NATO’ya girişini engellemeyi sürdürmüştür.

Geçici Anlaşma m. 5/1 taraflara, 817 ve 845 sayılı Kararlarda da belirtilen sorunlarını kısa sürede çözmek için BM himayesi altında müzakereler yürütme yükümlülüğü getirmiştir. Böylece iki taraf, BM’nin himayesinde, 17 Haziranda imzalanan anlaşmaya dek süren müzakerelere başlamıştır.

*Avrupa Topluluğu/AB.* 17.2.1992 tarihindeki AT Dışişleri Konseyi Lizbon toplantısında, Portekiz başkanlığınca ‘Pinheiro Paketi’ oluşturuldu. Mart 1992 tarihinde AT himayesinde arabuluculuk görevini üstlenen Portekiz Dışişleri Bakanı *Jose Pinheiro*, Atina ve Üsküp’le görüşmeler neticesinde iki metin sunmuştur. İlk taslak anlaşma, iki tarafın sınırların tanınması ve dokunulmazlığı konusunda birbirine güvence vermesi ve herhangi bir toprak talep etmeme taahhüdünde bulunması suretiyle ‘mevcut sınırları onaylamaktaydı’. Daha sonraki taslak ise, Makedonya’nın Yunanistan’a karşı kurtarımcı eylem ve ülküleri sonlandırma sözü vermesiyle ilgiliydi. Özetle Pinheiro Paketi; 1) Mevcut sınırları onaylamayı, 2) Her iki tarafın diğerinin kültürel ve tarihî mirasına karşı saldırgan eylem ve ülküleri önlemeyi, 3) Azınlıkla ilgili talepleri dizginlemeyi, 4) Devletin adını da “Yeni Makedonya” olarak önermekteydi. Dışişleri Bakanı *Antonis Samaras*’ın görüşü üzerine Atina, *Pinheiro*’nun isim önerisini reddetti ve böylece ilk uluslararası arabuluculuk girişimi sona erdi (Kofos, 2005 s. 133-135; Cekov, 2011, s. 36-37).

15 817 sayılı karar için: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/817\(1993\);](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/817(1993);) 845 sayılı karar: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/845\(1993\);](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/845(1993);)

16 Bu anlaşmanın imzalanmasında ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbrooke’nin de katkısı olmuştur. Ayrıca Holbrooke’ye göre, iki taraf da ABD’nin koruyuculuğunu istemektedir (Shea, 1997, s. 304). Yine mezkûr anlaşmada, ABD Başkanı *Bill Clinton*’un özel temsilcisi *Nimetz*’in ve BM arabulucusu *Vance*’nin de katkıları vardır. Anlaşma, *Vance* ve *Nimetz*’in huzurunda imzalanmıştır. Üçü de ABD’lidir.

17 Anlaşma metni için: [https://www.mfa.gr/images/docs/fyrom/interim\\_accord\\_1995.pdf](https://www.mfa.gr/images/docs/fyrom/interim_accord_1995.pdf).

AB'nin iktisadi gücüne ilaveten serbest dolaşım ve AB vatandaşlığı gibi yumuşak güç imkânları Makedonya'yı bir çözüme daha da yaklaştırmıştır.

AB-BM. 1993 yılından itibaren sorunu AB ve BM ortak üstlenmiştir. 14.5.1993 tarihinde, arabuluculuğa başlayan *Vance* ve *David Owen*, iki ülkenin ilişkilerinin tüm yönlerini düzenlemeyi amaçlayan bir taslak anlaşma sunmuştur. Her iki taraf için de bağlayıcı 'Yeni/Nova Makedonya' ismini önerdiler ancak bu ismi iki taraf da reddetmiştir (Agramunt, 2008, s. 39). Hem Yunan müzakere ekibinin hem iki arabulucunun fark ettiği üzere, anlaşmazlığın temel noktası ismin de dâhil olduğu meselenin kültürel boyutuydu. Bu nedenle, nispeten daha kolay aşılabilir güvenlik yerine, kültürel boyuta odaklanılmıştır. Ancak Yunan kamuoyu kimlik konusunda hassas olduğundan, yeni *Andreas Papandreu* hükümeti 1993'te BM arabuluculuk uğraşlarını tamamen durdurmuştur (Kofos, 2005, s. 135-136). 17.5.1994 tarihinde de *Vance*, Avrupa Parlamentosu (AP) seçimleri nedeniyle görüşmeleri geçici olarak askıya aldı.

Makedonya, Nisan 2008 tarihinde NATO Bükreş Zirvesi'nde, "Makedonya EYC" adıyla NATO'ya adaylık için başvurdu. Yunanistan, Makedonya'nın üyeliğini yine engelledi (Özgür Avrupa Radyosu, 17.1.2018). Bunun üzerine, Makedonya 17.11.2008 tarihinde, Yunanistan'a karşı UAD'a başvurmuş, UAD da 5.12.2011 tarih ve 37 sayılı kararında Yunanistan'ın isim nedeniyle Makedonya'nın NATO'ya girişini engellemesinin yanlış olduğuna, dolayısıyla Geçici Anlaşma'ya (m. 11/1'e) aykırı davrandığına hükmetmiştir (Uluslararası Adalet Divanı, 2011; Brunns-trom & Pawak, 2008).<sup>18</sup> Ancak Divan'ın kararına rağmen, Yunanistan tutumunu değiştirmemiştir. Bu tutum sürdüğü müddetçe Makedonya'nın, hukuken haklı olmasına rağmen, ad sorunu çözümlene dek, Yunanistan'ın üyesi olduğu bir örgüte giremeyeceği anlaşılıyordu. Yunanistan'ın tutumunu değiştirmenin tek yolunun, geri adım atmak olduğunun bilincine varan Makedonya, arabulucunun da gayretleriyle kesin uzlaşmaya vardı. Dolayısıyla arabulucunun başarıya ulaşmasını kolaylaştıran etmenlerden biri olan, bir tarafın anlaşmaya tamamen hazır olması hususu ziyadesiyle mevcuttu.

## Arabulucunun Başarıya Ulaşmasını Kolaylaştıran Etkenler

**1. Çözüm yanlısı başbakanlar.** Her iki ülkenin sol hükümetleri 2018 yılında çözüm arayışını taahhüt etmiştir (Özgür Avrupa Radyosu, 30.1.2018). Bu nedenle siyasi iradenin çözüm yanlısı olduğu sonucuna ulaşılabilir

*Makedonya.* *Zoran Zaev* dönemi öncesinde, sorunun sürüncemede kalmasının müsebbibi olarak Makedonya da görülmekteydi. Makedon yetkililer isim sorununun barışçıl çözümü açısından, müzakerelerde Yunanistan'la çözüm bulmak için pek bir çaba harcamadılar. İsteddiği şeyi tanımlamak, ona bağlı kalmak ve ibreyi bir milim bile kımlıdatmamak müzakerelerin başlamadan bitmesi demektir

<sup>18</sup> Karar 15'e karşı 1 oyla kabul edilmiştir.



(Broz, 2017). Hâlbuki *Nimetz*'in 15.1.2018 tarihinde belirttiği gibi, "Her iki ülke halkı, ulusal çıkarlarıyla tutarlı bazı çözümler duymaya hazır olabilir ama sorunu çözebilecek bazı uzlaşma unsurları da vardır" (Özgür Avrupa Radyosu, 17.1.2018). Tümcenin ikinci kısmı 'ödün verilmeli' şeklinde anlaşılmalıdır.

Ancak Haziran 2017'de çözüm yanlısı *Zaev*'in başbakan olması umutları ziyadesiyle yeşertti. Zira *Zaev*, ülkenin süregelen sorunlarının gerek AB ve NATO ile bütünleşmesini engellediği gerekse ülkenin fakirleşmesine yol açtığı düşüncesinden hareketle, tüm komşularıyla sorunlarını çözme kararlılığı sergiledi (K. Yaşın, 26.2.2018). *Zaev*'in, gelişimi önündeki tüm sorunlarını halletmiş yeni bir Makedonya oluşturma düşüncesi ve gayreti vardır. İsim sorunu bu engellendendi. *Nimetz*, 14.12.2017 tarihinde, Makedonya'daki yeni *Zaev* hükümetinin, öncekinin aksine isim anlaşmazlığını bir öncelik haline getirdiğini belirtti (The National Herald, 2017; Broz, 2017). Nitekim *Zaev*, Ocak 2018'de Çıpras'la Davos'ta görüşmesinden sonra Üsküp'teki Büyük İskender Havaalanı'nın ve aynı isme sahip otolunun adını değiştireceğini açıklayarak azmini göstermiştir (K. Yaşın, 26.2.2018). Kısacası müzakereler, *Zaev*'in iktidara gelmesinden sonra hız kazanmış (Smith, 2018) ve neticelenmiştir. Şüpheli bir yaklaşıma göre, böyle olacağı zaten belliydi zira ülkesinde Aralık 2016 seçimlerini kazanamayan *Zaev*, birilerince bu anlaşma için hazırlandı (Nevradakis, 2018).

*Yunanistan*'da da Çıpras iktidarı, sorunu çözenin öncelikleri olduğunu belirtti (Smith, 2018). Gerçekte Yunanistan'ın, sadece içinde Makedonya sözcüğü geçen bir ülke ismini kabul etmekten ve bazı garantiler almaktan başka çok birşey yapması gerekmiyordu. Çıpras, en muhalif parti önderleriyle yaptığı görüşme sonrasında, 27.1.2018 tarihinde "Kuzey Makedonya" veya "Yeni Makedonya" gibi "Makedonya" adının olduğu "bileşik bir ismi" kabul etmeye hazır olduklarını söyledi (Özgür Avrupa Radyosu, 30.1.2018). Böylelikle, içinde Makedonya sözcüğünün geçeceği bir ismi kabul ettiğini açıklamış oldu. Aslında Yunanistan, MEYC ismine onay vererek, 'Makedonya' isimli bir olasılığı ta 1995 yılında kabul etmişti. Fakat Yunan pazarlığı icabı, kazanımlar elde etme yoluna gitmiştir.

**2. Makedonya'nın AB ve NATO hasreti.** Halkın pek çoğu AB üyeliği uğruna ülke adının değiştirilmesine razı olmuştur. AB Komisyonu altı kez (1.10.2009, 1.11.2010, 1.10.2011, 1.10.2012, 1.10.2013, 1.10.2014) Makedonya ile üyelik müzakerelerine başlanmasını önermiş, 2015 yılından itibaren de bu iradesini her yıl ortaya koymuştur. Ancak her defasında Yunanistan Daimi Temsilciler Komitesi'nde veto etmiştir. Son olarak, AB Komisyonu'nun 15.4.2018 tarihinde, Arnavutluk ve Makedonya'yla üyelik müzakerelerine başlamak isteğini tekrar belirtmesi, Makedonya için çözüm konusunda teşvik edici olmuştur.

Bu anlaşmayla NATO üyelik yolu da açılmıştır. 11-12.7.2018 tarihlerindeki Brüksel Zirvesi'nde NATO, Makedonya'ya üyelik görüşmeleri davet mektubu gönderilmesini kararlaştırmıştır (NATO, 2018).

**3. Rusya ve Türkiye etmeni.** Bu iki ülkenin Balkanlarda etkinliğini artırması AB'yi endişelendirmiştir.

Rusya'nın Balkanlardaki ürpertici etkisi hem AB'yi hem NATO'yu tedirgin etmektedir (BBC, 2018). Bu, özellikle iki örgüt içindeki Merkezî ve Doğu Avrupa ülkelerinde daha da hissedilmektedir. Rusya'nın, en son Karadağ'ın NATO'ya katılımında görüldüğü gibi her NATO genişlemesini kendisine yönelik bir tehdit olarak görme, eski peyklerini geri kazanma ve Ortodoks uygarlığın çekirdek devleti olma eğilimi Balkanlara müdahalesine yol açmaktadır. Keza, neredeyse her ülkede Rus yanlısı siyasilerin varlığını beslemesi bu iki örgütün endişelerini derinleştirmektedir.

Türkiye açısından da durum benzerdir. Türkiye çeşitli (tarihî, askerî, kültürel, siyasi, iktisadi) araçlarla Balkanlarla yoğun ilişki içindedir. Osmanlı/Türk mirasını koruma gerekçesiyle tarihî mirastan kaynaklı kültürel, NATO harekâtlarında yer almak gibi askerî, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Dış Türkler ve Akaraba Topluluklar Başkanlığı, Maarif Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü gibi siyasi-kültürel araçlarla Balkan ülkeleriyle ilişki AB için olumsuzluk olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Balkanlara yerleşmesi olarak görülen bu durumu Fransa Cumhurbaşkanı *Emanuel Macron*'un, 18.4.2018 tarihinde AP'de "Batı Balkan ülkelerinin Türkiye ve Rusya'ya yöneldiğini, bunun AB için bir tehlike oluşturduğunu ve giderek etkisini artıran bu iki ülkeye yakınlaşmalarına izin vermeyeceklerini" (Türkiye Gazetesi, 2018, s. 10) belirtmesi bunun teyididir.

Bu ülkelerin Balkanlarla yoğun ilişkisi karşı tarafça müdahale olarak algılanabilmektedir. Bulgaristan Meclisi'nin, Türkiye ve Rusya'nın içişlerine karışıp karışmadığını tespit edecek bir kurul kurması da (Erdemol, 2017), bu iki ülkenin Balkanlara dahlini kanıtlayıcı bir örnek olarak görülmektedir.

**4. Sorunun süreğenliğinin oluşturduğu bezginlik.** Sorun 1991 yılından beri yaklaşık 27 yıldır devam etmektedir. Bunun sonucu olarak; Makedonya çift isimle/kimlikle yaşamaktan muzdariptir. 11.1.2018 tarihinde Makedonya Başbakan Yardımcısı *Buyar Osmani*, "Bu uzun soluklu sorun yüzünden her iki ülkede genel bir yorgunluk hissi var" ifadesini kullanmıştır (Özgür Avrupa Radyosu, 15.1.2018).

Yunanistan ise gerek AB'de gerek Balkanlarda istikrarı bozmaktan sorumlu görülmüştür. Bu sorundaki tavıryla Yunanistan, AB'nin Balkanlara yönelmesini/genişlemesini sürekli engelleyen bir tavır sergilemiştir.

**5. Arabulucunun deneyimi ve temsilinin büyüklüğü.** Arabulucu *Nimetz* 1994 yılından beri sorunun çözümü için uğraşmaktaydı. Sürenin uzunluğu, sorunun büyüklüğünden kaynaklanmıştır. Dolayısıyla *Nimetz*, çeyrek asırdan fazladır sorunun neredeyse tüm unsurlarına vakıf olabilmıştır.<sup>19</sup> İlaveten arabulucu olarak

19 Ayrıca *Nimetz*, 1977-81 arasında ABD Dışişleri Bakanlığı'nda Yunan-Türk ve Doğu Akdeniz işlerinden sorumluydu (Nevradakis, 2018).

*Nimetz*'in temsil ettiği kurumun -BM'nin- büyüklüğü, AB ve NATO'nun da destekte bulunması başarıda etkili olmuştur. Nitekim *Nimetz*, anlaşmanın yapıldığı 12.6.2018 tarihindeki açıklamasında, BM Genel Katibi'ne ve çalışanlarına verdiği tam destekten dolayı teşekkür etmiştir.

**6. Kazan-kazan.** *Nimetz*'in 12.6.2018 tarihinde belirttiği gibi, "onur, iki tarafın anlaşmaya varmasında kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olmuştur." Makedon tarafı, ülkenin adında "Makedonya" adının kalmasını, Yunan tarafı da "tüm Makedonya coğrafyasını niteleyici vasfın ortadan kaldırılmasını" kazanım olarak görmüşlerdir. Keza iki ülke, anlaşma ile, aralarında petrol ve doğalgaz boru hatlarının inşası, geliştirilmesi ve işletilmesi konusunda işbirliği yapmayı kararlaştırmışlardır (m. 14/4). İki ülkenin Doğu Akdeniz'den çıkarılacak doğalgazın Avrupa'ya nakli üzerinde bir güzergâh olarak düşünüldüğü kuvvetle muhtemeldir. Güneydoğu Avrupa Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi'nin (GADUM / CDRSEE - Center For Democracy And Reconciliation In Southeast Europe) başışçılarında olan Bölgesel İşbirliği Kurulu (BİK),<sup>20</sup> Güneydoğu Avrupa Bölgesel Enerji Piyasası oluşturmayı amaçlamaktadır (Nevradakis, 2018). Yunanistan ve Makedonya'nın barıştırılmak istenmesinin bir nedeni de budur.

**7. AB, NATO ve BM etmeni.** ABD Başkanı *George W. Bush*, 2008 NATO Bükreş Zirvesi'nde, Yunanistan'a vetosunu kaldırması ve NATO'nun genişlemesini engellememesi için baskı yaptı (Brunnstrom & Pawak, 2008). Bu baskı günümüzde de vardır. Bugün için NATO genişlemek istiyor, bu hem NATO bütçesinin ABD'den diğer ülkelere yayılması hem de Rusya'ya, kısmen de Avrupalı devletlere karşı güvenlik için gerekli görülmektedir. AB, NATO, BM ve uluslararası toplum bölgede barış ve istikrar istemektedir (Broz, 2017). Bunlar, Balkanlara önemli siyasi ve iktisadi yatırımlar yapmıştır. AB, İstikrar ve Ortaklık Süreci'yle bu bölgeyi kapsamına aldığından, sorunları çöz(dür)me iradesi sergilemektedir. Nitekim 2018 Makedonya Raporu'nda da belirttiği üzere, isim sorununun acil çözülmesi gereken bir sorun olduğunu vurgulamaktadır.

## **Nimetz'in Görevinin Arabuluculuk Kurumu Açısından Değerlendirilmesi**

a) *Arabulucunun göreve başlaması.* *Nimetz*, Makedonya isim sorununa çözüm bulmak için, 18.3.1994-Eylül 1995 arasında Başkan *Clinton*'un Özel Temsilcisi; 1999 yılına dek de BM arabulucusu *Vance*'nin yardımcısı olarak görev yapmıştır. Bir başka anlatımla isim sorununun *Nimetz*'den önceki BM arabulucusu *Vance*'dir. *Vance*'nin çekilmesinden sonra, sırasıyla BM Genel Kâtipleri *Kofi Annan*

20 AB, 1999 yılında Güneydoğu Avrupa İstikrar Paktı'nı (kısaca İstikrar Paktı, *Stability Pact for South Eastern Europe*) oluşturmuştur. Bu pakt 2008'de lağvedilerek, yerine 27.2.2008'de merkezi Saraybosna'da olan BİK oluşturuldu. Bugün 13 devlet üye olup, bunlardan biri de Türkiye'dir (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

ve *Ban Ki-moon* tarafından aday gösterilmiş ve tarafların kabulüyle de 21.12.1999 tarihinde BM arabuluculuğu görevine başlamıştır (Nevradakis, 2018; Ellis, 2008).

b) *Arabuluculuk sabır gerektirir*. Çeyrek asırdır sorunla ilgilenmesinden dolayı *Nimetz*'in bu özelliği haiz görülmektedir. Başarı çeyrek asır sonra gelmiştir. Bir arabulucu olarak, sorunu yarıda bırakmamış ve neticeye ulaştırmıştır. Buna karşılık *Nimetz*'in başarılı bir arabulucu olduğu tartışmalıdır: tarafları uzlaştırarak 1995 yılındaki Geçici Anlaşma'daki etkisinden ve 2018 yılındaki kesin anlaşmayı yapmasından dolayı başarılı addedilebilirken, sorunun çok uzun sürede çözebilmesi başarısızlık olarak değerlendirilebilmektedir.

c) *Arabulucu tarafları bir araya getirir, görüşmelere katılabilir ve sorunun özüne dair somut öneriler sunabilir*. *Nimetz*, tarafları defalarca bir araya getirerek bir uzlaşma zemini oluşturmuştur. Bu doğrultuda, tarafların kâh dışişleri bakanlarıyla (örneğin Yunanistan Dışişleri Bakanı *Nikos Koçyas*, Makedonya Dışişleri Bakanı *Nikola Dimitrov* ve *Nimetz* 12.5.2018 tarihinde Atina'da) kâh müzakere elçileriyle (örneğin 12.12.2017 tarihinde, Yunanistan müzakerecisi elçi *Adamantos Vasilakis* ve Makedonya'nın BM Büyükelçisi *Vasko Naumovski* ile) ortak toplantılar düzenleyerek çözüm ortamı oluşturmuştur. Uzun süredir atalet halindeki müzakereler, Aralık 2007'de önerisiz tekrar başlamış, 2013 yılında biraz canlanmış ancak tekrar zayıflamış, üç yıl sonra 12.12.2017 tarihinde tekrar başlamıştır. Nitekim aşağıdaki çizelgede de görüldüğü üzere, son altı ayda çabalar yoğunlaşmış ve bir çözüme ulaşılabilmiştir.

#### Çizelge: *Nimetz*'in Taraflarla Son 1 Yıldaki Görüşmeleri

Sr	Tarih	Yer	Katılanlar	Karar / Sonuç
1	3.7.2017	Üsküp	Nimetz - Dimitrov	Diyalogun güçlendirilmesi
2	17.7.2017	Brüksel	Nimetz - Koçyas	Çözüm arayışının sürdürülmesi
3	12.12.2017	Brüksel	Nimetz - Vasilakis - Naumovski	
4	17.1.2018	New York, BM	Nimetz - Vasilakis - Naumovski	İsimler önerildi
5	30.1.2018	Atina	Nimetz - Koçyas	
6	31.1.2018	Üsküp	Nimetz - Dimitrov; -Zaev; -Ivanov	
7	13.2.2018	Viyana, BM	Nimetz - Koçyas - Dimitrov	Çözüm çabalarını sürdürme
8	30.3.2018	Viyana, Dışişleri Baklğ	Nimetz - Koçyas - Dimitrov - Kneissl	Çalışma planı hazırlandı
9	25.4.2018	Viyana, BM	Nimetz - Koçyas - Dimitrov	
10	12.5.2018	Atina	Nimetz - Koçyas - Dimitrov	

11	25.5.2018	New York, BM	Nimetz - Koçyas - Dimitrov	Sorunlar daraltıldı
12	17.6.2018	Prespa, Yunanistan	Nimetz - Çıpras - Zaev - Koçyas - Dimitrov - F. Mogherini - J. Hahn	Anlaşmanın imzası

Bu görüşmelere *Nimetz* de katılmıştır. 17.1.2018 tarihinde New York'ta BM karargâhında iki ülkenin diplomatlarıyla toplantı yapmış, sonrasında, "Bu sürecin olumlu yönde ilerlediğine çok inanıyorum" (Özgür Avrupa Radyosu, 17.1.2018) şeklinde açıklama yapmıştır. Bununla birlikte, taraflar, arabulucu olmadan, kendi aralarında da görüşmelere devam etmiştir. Görüşmeler daha çok Viyana, New York ve Brüksel'de gerçekleştirilmiştir ki bu, arabulucunun yer açısından bir denge gözettiği şeklinde algılanabilir. Son 6 ayda yoğun şekilde gerçekleştirilen mekik diplomasisinde, *Nimetz* doğaldır ki, tek bir tarafla da ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir. Örneğin 30.1.2018 tarihinde *Koçyas*'la, bir gün sonra da *Dimitrov*'la görüşmüştür. Arabulucu olarak, uğraşlarının meyvesi olan anlaşmanın imza törenine de katılmıştır.

*Nimetz*, taraflara somut pek çok öneri sunmuştur. Bu doğrultuda, 2005 yılında, "Makedonya Üsküp Cumhuriyeti" adını önermiş, ancak müzakerelere ortak temel oluşturacak bu öneri taraflarca kabul edilmemiştir (Agramunt, 2008: 39; Damyanov, 2010, s. 19). 9.4.2013 tarihli belgeden anlaşıldığı üzere, arabulucu "Yukarı Makedonya Cumhuriyeti" adını önermiştir. Bu, Yunanistan'ın, Makedonya'nın NATO üyeliğini engellediği 2008 NATO zirvesinden sonraki BM arabuluculuğundan gelen ilk resmî yazılı öneriydi. Ulusal kimlik konusuyla ilgili teklifin parçası olarak da, Makedon dilinin "Makedonca / Makedonski" olarak adlandırılmasını önerdi (Balkan Insight, 2014). 17.1.2018 tarihindeki görüşmede ise, *Naumovski* ve *Vasilakis'e*, Atina ve Üsküp'te tartışılacak olan bir uzlaşma önerisi sunmuştur. Taraflara zaman tanıyarak, yaptığı teklifi tartışmak için yakında Atina ve Üsküp'e gideceğini söylemiştir. Önerisini açıklamamakla birlikte, Yunan kaynaklarına göre, taraflara, sonunda Cumhuriyet olan "Yeni Makedonya", "Kuzey Makedonya", "Yukarı Makedonya", "Vardar Makedonya" ve "Makedonya (Üsküp)" olmak üzere 5 isim önermiştir (Anadolu Ajansı, 2018). Çünkü *Nimetz*, Makedonya EYC'nin sadece "Makedonya" ismiyle kalacağını beklemesini gerçekçi bulmamıştır (Özgür Avrupa Radyosu, 17.1.2018).

Sorunun tarafları da, gerek arabulucuya gerekse karşı tarafa doğal olarak önerilerde bulunabilecektir. Örneğin *Zaev*, 17.5.2018 tarihinde, "İlinden / İlindenska Makedonya Cumhuriyeti"nin her iki taraf için kabul edilebilir uzlaşma adı olduğunu söyledi. Ancak Çıpras, Makedonya'nın bu önerisini reddetti. Öneriyi, ismin üçüncü bir devleti hedef alma veya rahatsız etme ihtimalinden dolayı reddetmiş olabilir. Zira "İlindenska" sıfatı, sözcük anlamıyla "İlyas Peygamber'in günü" anlamının yanı sıra "Türk işgalcilere karşı 1903 ayaklanması" anlamına da gelmektedir (Lederer, 2018).

ç) *Arabulucu mutlak tarafsız olmalıdır.* Bu, bir arabulucunun olmazsa olmaz işlevidir. *Nimetç'in* arabuluculuk sürecindeki söylemleri tarafsız davrandığı şeklinde algılanmaya uygundur. Örneğin 14.12.2017 tarihindeki görüşmelerin 'çok iyi bir havada' düzenlendiğini ve yeni yeni ismin tartışılmasına rağmen, 'her iki başkentte de' iyimserlik olduğunu ve coğrafi niteleyicilerle yapılan tüm önerilerin, Makedonya sözünü de içerdiğini" söylemiştir (The National Herald, 2017). 25.5.2018 tarihindeki görüşme sonrasında, 'iki tarafın da' anlaşma yapmak için yeterince çaba gösterme kararlılığıyla çok çalıştığını vurgulayarak "*Her iki tarafın da önemli pozisyonları, ulusal çıkarları söz konusu, ancak ikisi de bir anlaşmaya varmanın önemini kabul ediyorlar*" (Lederer, 2018) dedi. Bu tarzını anlaşmanın son hali kabul edildikten sonra da sürdürmüştür: 12.6.2018 tarihinde, "iki ülke ve daha geniş bölge için 'karşılıklı' faydalı bir çözüm" olarak nitelendirdiği anlaşmayı memnuniyetle karşılayan *Nimetç*, Makedon ve Yunan 'dışişleri bakanlarının' "önderliğini, ufkunu ve kararlılığını" övgüyle karşıladığını; anlaşmanın iki Balkan ülkesi, özellikle halkları arasındaki ilişkileri güçlendireceğini belirterek ' tarafları' tebrik etmiştir (E Kathimerini, 2018). Arabulucu, çoğu kez taraf tutmadan 'her iki taraf(ın) da', 'her iki başkentte de', 'karşılıklı fayda' tarzı denge gözetici ibareleri titizlikle kullanmaktadır. Müzakerelerin güdüsünü olumsuz etkileyeceğinden, bir tarafı suçlamak veya diğer tarafın daha gayretli olduğunu belirtmek gibi bir yaklaşımı genelde benimsememiştir.

*Tarafgirliği.* Buna karşılık *Nimetç'in* kişisel bağlantıları tarafsız kal(a)madığının kanıtı niteliğindedir: 1) *Nimetç*, Selanik merkezli GADUM'un kurucu başkanı ve halen yönetim kurulu üyesidir. GADUM, *George Soros'un* Orta Avrupa Üniversitesi (CEU - Central European University) ve Açık Toplum kuruluşları ile ABD Dışişleri Bakanlığı, AB ve Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından kurulmuştur. Başka bir anlatımla, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, isim anlaşmazlığında tarafsız(!) arabulucunun örgütüne para aktarmaktadır.<sup>21</sup> GADUM, "Ortak Tarih Projesi"ni yürütmekte olup, projenin 2011-16 arasındaki giderinin %95'ini AB, Katılım Öncesi Malî Yardım Aracı (IPA - Instrument for Pre-Accession Assistance) fonlarından tedarik etmiştir (GADUM, 2016). Proje kapsamında tarih ders kitapları dâhil çeşitli yayın çalışmaları yapmaktadır. İsim anlaşmasının 8. maddesinin 5. fıkrasında ders kitapları ve yardımcı kaynakların oluşturulması ve yenilenmesinden bahsedilmektedir. Çıkar ilişkisi sırtmaktadır: *Nimetç*, tarihin tadilinden faydalanacaktır (Nevradakis, 2018). 2) *Nimetç*, Amerikan Ulusal Dış Siyaset Komitesi'nin (NCAFP - National Committee on American Foreign

21 *Nimetç'in* kendisinin yanı sıra, Selanik Belediye Başkanı Yanis Butaris (Zaev, 31.12.2017'de Selanik'e Butaris'le görüşmeye gitti, neden?), avukat Stathis Potamitis, John Brademas (ABD'li Yunan), işadamı Nikos Efthymiadis (GADUM Bşk Yrd., Hollanda'nın Selanik Fahri Şehbenderi), iş kadını *Stacey A. Polites* (Elastrak), *Alex Gus Spanos* (AG Spanos Bşk), *Rigas Celepoğlu* (Selanik İşletme Koleji Bşk.) ve *Spiros Voyadzis* GADUM'un Yunan bireysel başişçileridir (Nevradakis, 2018).

Policy) Danışmanlar Kurulu üyesidir.<sup>22</sup> Komite, ABD çıkarlarını olumsuz etkileyen sorunların çözümüne odaklanan kâr amacı gütmeyen siyasi bir kuruluştur. Öyleyse *Nimetz*, sorunu çözerken Yunanistan ve Makedonya'dan ziyade, veya en iyi olasılıkla onlara ilaveten ABD çıkarlarını da göz önünde bulundurmuştur. Bu durumda *Nimetz* tarafsız mıdır? (Nevradakis, 2018) 3) Geçmişinde de Yunanlılıkla irtibatlıdır. 1974-75'te *Nimetz*, New York eyalet valisi olan ve 1981 yılında Yunan kökenli ABD'li zengin emlakçı *Evangeline Gouletas*'la evlenen *Hugh Carey*'in seçim kampanyasında çalışmıştır. 4) Mikronezya statü görüşmelerindeki gibi, *Nimetz*'in arabuluculuk rolünün "anlaşmazlıkları çözmek değil, taraflardan birinin yeterince zayıflatılınca dek sürdürülmesine, böylece kendisine sunulan çözüme mecbur kalmaya" dönük olduğu belirtilebilir. *Nevradakis* (2018), burada zayıflatılan tarafın Yunanistan olduğunu belirtir. Zira ona göre, Geçici Anlaşma'yı denetleyen *Nimetz*, bu anlaşmayı 1995 yılından beri Yunanistan'a karşı kullanmıştır. Yunanistan, 1990'larda, "içinde Makedonya sözcüğü olan her isme karşı olma" tutumundan, bugünkü "Kuzey Makedonya" adını kabul etme noktasına gelmiştir. Diğer yandan zayıflatılan ve belki de çaresizleştirilen tarafın Makedonya olduğu güçlü bir sav olacaktır. Zira uluslararası ilişkilerdeki devlet egemenliği gereği kendi ismini belirleyebilme hakkına, Makedon kimliğine sahip olmasına, dünyada pek çok ülke tarafından [BM Güvenlik Kurulu'nun 5 daimi üyesinin 4'ü dâhil (Fransa istisna)] anayasal ismiyle tanınmasına ve devletin adının pazarlık konusu olmadığını ısrarla belirtmesine (6.2.1995 tarihinde Dışişleri Bakanı *Branko Ciroenkovski*) rağmen son tahlilde ismini değiştirmeye mecbur kalmıştır. 5) *Nimetz*, 1997-2005 yılları arasında, yani arabuluculuk görevi devam ederken Virjinya merkezli Doğayı Koruma (Nature Conservancy) vakfı üyeliği ve müdürlüğü yaptı. Bugün bu kurum Yunan *Maria Damanaki* için çalışmaktadır. 6) *Nimetz* *General Atlantic*'te görev yaparken, *G. Atlantic*, aynı zamanda bir Yunan bağlı kuruluşa (*Saxo Bank Hellas*) sahip olan *Saxo Bank*'a (Danimarka) yatırım yaptı. *Nimetz*'in resmî belgelerde hiç bahsetmediği (Nevradakis, 2018) bu durum, BM kayıtlarında bile yer buldu.<sup>23</sup> *Nimetz*, *G. Atlantic*'te 2005 yılında, yani iki ülke arasındaki arabuluculuk işlevi sürerken göreve başladı.

Açıktır ki *Nimetz*, tarafsızlık ile çıkar arasında çatışma halindedir. *Nevradakis*'in (2018) görüşüne göre *Nimetz*, Meksika sınır bölgesi, Mikronezya, ABD Dışişleri Bakanlığı'nda "Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan" masasındaki görevi gibi, sık sık sınır bölgelerini ve yüksek derecede ticarî bölgeleri ilgilendiren mevkilere yerleştirilmiştir. Bu nedenle *Nimetz*'in arabuluculuğu, hele hele tarafsız arabuluculuğu bir yanılsamadır. Ondan şüphe duyulmasını gerektiren çok neden vardır.

Tarafsızlığı yok edici tüm bu bağlantılarına rağmen, taraflar bu durumu kabul etmiş (veya etmek zorunda kalmış) ki, *Nimetz* süreç sonuna dek arabulucu ola-

22 Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ncafp.org/about-us/faps-board-of-advisors/>.

23 Ayrıntılı bilgi için bkz. "Daily Press Briefing by the Office of the Spokesperson for the Secretary-General", 17.1.2018, <https://www.un.org/press/en/2018/db180117.doc.htm>.

rak kalmıştır. Nitekim bu süreçte, tarafların *Nimetz*'in tarafsızlığına dair güçlü bir eleştirisi olmadığı<sup>24</sup> gibi aksine, ondan övgüyle bahsetmişlerdir. Örneğin *Nimetz*'le 30.1.2018 tarihinde görüşme sonrasında basın toplantısında *Koçyas*, onun çok yetenekli bir muhatap olduğunu söylemiştir (Yunan Dışişleri Bakanlığı, 2018).

## Sonuç

Makedonya EYC bir isim olmayıp, Yunanistan'ı tatmin etmek adına kabul edilmiş geçici bir çözümdü. Bazı devletler ve uluslararası örgütler (AB, AGİT, Avrupa Konseyi gibi) de bu ismi benimseyince sanki ülkenin adınıymış gibi bir algı oluşmuştur. Bu algının daha çok ya Yunanistan yanlısı olanlar ya da Yunanistan'a karşı olmak istemeyenler nazarında oluştuğu açıktır. Buna karşılık devletin resmî adı "Makedonya Cumhuriyeti" olup, uluslararası camianın büyük kısmı bu ismi benimsemiştir. Ülkeyi anayasal ismiyle tanıyanlar, genellikle sorunda taraf olma, yani Makedonya'nın tarafında veya Yunanistan'ın karşısında yer alma güdüsüyle hareket etmemişlerdir. Sadece, ülkenin anayasal ismi bu olduğu için, bu isimle tanımışlardır. İsim sorunu, esasen uluslararası örgütlerde ve neredeyse sadece Yunanistan özelinde yaşanmaktadır. Devletler açısından böyle bir sorun yok gibidir.

Yunanistan'a göre sorunun özünde, Yunan kültürel ve tarihî mirasının Makedonya tarafından gaspının yanında, Makedonya'nın olası toprak talebi yatmaktadır. Makedonya'ya göre ise, devletin ismini belirleyebilmesinin egemenlik hakkı gereği olması bir yana, özünde Makedon "dili" ve "ulusu" temelinde bir ulusal kimliğin inşasıyla ilgilidir.

İsim anlaşması yürürlüğe girdiğinde ülkenin ismi "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti (Republika Severna Makedonija)" olacaktır. Ancak, her ne kadar bir anlaşma imzalanmış ve çözüme varılmışsa da, aslında ne Makedonya ne de Yunanistan bu isimden mutlak memnundur. Müzakerelerin özünde olan, konularından feragatte bulunma gereği iki taraf da ulusal tutumlarından tavizler vererek hoşnutluğu orta halli bir çözümü benimsemişlerdir. Yunanistan "Makedonya" sözcüğünün kalmasını kabullenirken, Makedonya da adına "Kuzey" sıfatını eklemek suretiyle Makedon ekinin tekeline terk etmek durumunda kalmıştır. Esasen tatmin oranı düşük bu tür çözümler, uluslararası ilişkilerin gerçekliğinin bir sonucudur. Zira genelde, küçük devletler, sorunlarına ya kendileri çözüm bulurlar ya da özellikle büyük devletlerin çıkarlarını zedelediğinde, kendilerine sunulan çözüme razı olurlar.

Mesele arabuluculuk açısından değerlendirildiğinde ise, sorunun arabuluculuk yolu ile çözümünün bir ihtiyaç olduğu açıktı. Çünkü çeyrek asırdır süren bir sorunun çözümünün ne kadar zor olduğu aşikârdır. İsim sorunu BM arabulucu-

24 Bazı Makedon ağlarında eleştiriler bulunmaktadır; örnek için bkz. "United Macedonian Diaspora: Nimetz's bank invested in Greece", 23.1.2018, <https://macedonia-mk.blogspot.com/2018/01/united-macedonian-diaspora-nimetz-bank.html>.



luğunda çözümlenmiştir. Böylece BM, 'süregitmesi uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atacak' bir sorunu sona erdirmiştir.

İsim sorununu çözüme ulaştıran arabulucu *Nimetz*'dir. İlginçtir ki, BM arabulucularından *Vance* de *Nimetz* de ABD'lidir. Arabuluculuk görevini uzun süren uğraşlarla yürüten *Nimetz*, arabuluculuk kurumun tüm özelliklerini tatbik etmiştir. Örneğin tarafları bir araya getirmiş, taraflarla görüşülen yerler konusunda ve söylemlerinde denge gözetmiş, ifadelerinde teşvik edici davranmıştır. Ancak *Nimetz*, arabuluculuğun olmazsa olmaz ilkesi olan tarafsızlık açısından eleştirilebilir. Nitekim gerek geçmişinde gerekse bugünkü bağlantıları onun arabulucu vasfını zedelemiştir. Yine de tarafların bu duruma itiraz etmemesiyle, görevini bir anlaşmayla hitama erdirmiştir.

Ulaşılan sonuç şudur ki, isim sorununun çözümünde ve sürecin ilerlemesinde, arabulucunun yürüttüğü beceriden çok, tarafların ödül beklentisi ve baskı altında olmaları belirleyici olmuştur. Havuç ve sopa yaklaşımı sorunun çözümünde kendini hissettirmiştir. Uluslararası örgütlerin yumuşak gücü (havuç) ve genişleme ihtiyacından kaynaklı baskısı (sopa) zoraki çözümü mümkün kılmıştır.

## Kaynakça

- Acer, Y. ve Kaya İ. (2011). *Uluslararası Hukuk*. 2. Baskı, Ankara: USAK Yay.
- Agramunt, P. (2008). Use of the Provisional Reference “the former Yugoslav Republic of Macedonia” at the Council of Europe. Doc. 11524. *Documents Working Papers*, Vol. III: 37-41, googlekitap.
- Alberstein, M. (2007). Forms of Mediation and Law: Cultures of Dispute Resolution. *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 22(2), 321-375.
- Anadolu Ajansı (18.1.2018). UN issues list of 5 alternative names for Macedonia. <https://www.aa.com.tr/en/europe/un-issues-list-of-5-alternative-names-for-macedonia/1034991> (Erişim: 16.8.2018).
- Azizi, A. (2012). Analysis On European Future Of Macedonia: The Greek Obstacles On The Name Issue. *International Journal Of Social Sciences And Humanity Studies*, 4(1), 1-8.
- Balkan Insight* (11.11.2014). Nimetz’s Name Proposal for Macedonia Revealed. <http://www.balkaninsight.com/en/article/nimetz-s-name-proposal-for-macedonia-revealed> (Erişim: 19.8.2018).
- Baum, S. H. (2012). Hawking Our Wares in the Marketplace of Values–Sell Quality Not Cost When Promoting Mediation; the Interplay of Global Norms of Justice and Harmony in the Mediation Forum. In Arthur W. Rovine (Edt.), *Contemporary Issues in International Arbitration and Mediation*. Leiden: M. Nijhoff Pub.: 317-340, googlekitap.
- BBC (12.6.2018). Macedonia and Greece: Deal after 27-year row over a name. <https://www.bbc.com/news/world-europe-44401643> (Erişim: 16.8.2018).
- Bercovitch, J. (1994). The Structure and Diversity of Mediation in International Relations. In Jacob Bercovitch & Jeffrey Z. Rubin (Edt.), *Mediation in International Relations*. London: Palgrave Macmillan: 1-29, googlekitap.
- Birleşmiş Milletler (2018). Group of Friends of Mediation. <http://peacemaker.un.org/friendsofmediation> (Erişim: 25.7.2018).
- Broz, S. (11.12.2017). The name ‘Macedonia’ cannot work. <http://www.ekathimerini.com/224046/opinion/ekathimerini/comment/the-name-macedonia-cannot-work> (Erişim: 17.8.2018).
- Brunnstrom, D. & Pawak J. (2.4.2008). Greece stands by NATO veto threat for Macedonia. <https://www.reuters.com/article/us-nato-macedonia/greece-stands-by-nato-veto-threat-for-macedonia-idUSL0238277320080402> (Erişim: 17.8.2018).
- Cekov, A. (Jan. 2011). The effect of Europeanization on bilateral conflicts in the enlargement process: -the bilateral conflict between Greece and Macedonia: 1-70. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1758702&fileId=1758705>.
- Damyantov, H. (June 2010). The conflict for the name ‘Macedonia’ between Greece and Former Yugoslav Republic of Macedonia in regards to the application of FYROM to become a Member State of the European Union. <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=131422> (Erişim: 17.8.2018).

- Demir, A. (16.7.2010). Yunanistan'ın İsim İnadi. <https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/yunanistanin-isim-inadi.html> (Erişim: 31.7.2018).
- Dışişleri Bakanlığı (2011). Bölgesel İşbirliği Konseyi (BİK). <http://www.mfa.gov.tr/bolgesel-isbirligi-konseyi.tr.mfa> (Erişim: 19.8.2018).
- E Kathimerini (12.6.2018). UN's Nimetz: Name deal will bring 'mutual benefits,' create 'strategic partnership'. <http://www.ekathimerini.com/229558/article/ekathimerini/news/uns-nimetz-name-deal-will-bring-mutual-benefits-create-strategic-partnership> (16.8.2018).
- Ekinci, M. U. (Haz. 2018), Makedonya İsim Sorunu Çözülüyor (mu?), *SETA Perspektif*, 204: 1-7, <https://setav.org/assets/uploads/2018/06/204.makedonya.pdf>.
- Ellis, T. (25.2.2008). Matthew Nimetz: Special UN mediator seeks a just solution 'I try to be objective and even-handed' to both sides involved. <http://www.ekathimerini.com/55610/article/ekathimerini/news/matthew-nimetz-special-un-mediator-seeks-a-just-solution-i-try-to-be-objective-and-even-handed-to-both-sides-involved> (Erişim: 17.8.2018).
- Erdemol, M. K. (28.3.2017). AKP, Bulgaristan seçimlerini kaybetti. <https://www.birgun.net/haber-detay/akp-bulgaristan-secimlerini-kaybetti-152873.html> (Erişim: 18.8.2018).
- GADUM (2016). Joint History Project. <http://cdrsee.org/projects/education-projects/joint-history-project> (Erişim: 19.8.2018).
- Gürler, A. Y. ve Bostancı F. A. (2017). Uluslararası Hukukta Arabuluculuk ve Türkiye. İçinde Övgü K. Küçüksoğak (Edt.), *Current Debates in International Relations & Law*, Vol. 4. İstanbul: IJOPEC Pub.: 207-218, googlekitap.
- Hasan, B. (Tem.-Ağu. 2018). Yunan Dış Politikasının Çıkmazları ve Post-modern Bir Meydan Okuma Olarak Makedonya İsim Sorununun Türkiye'ye Etkisi. *Anka Strateji Dergisi*, 8, 20-23.
- K. Yaşın, G. (11.7.2018). Makedonya-Yunanistan Anlaşması: Antik Makedonlarla İlgisi Olmamak Kaydıyla "Kuzey Makedonya". <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2018/07/11/8885/makedonya-yunanistan-anlasmasi-antik-makedonlarla-ilgisi-olmamak-kaydiyla-kuzey-makedonya> (Erişim: 5.8.2018).
- (26.2.2018). Makedonya'nın "İsim Sorunu" ve Dış Politikada Kazanma Düsturu. <https://www.batitrakya.org/yazar/gozde-kilic-yasin/makedonyanın-isim-sorunu-ve-dis-politikada-kazanma-dusturu.html> (Erişim: 31.7.2018).
- Kalaitzidis, A. (2010). *Europe's Greece: A Giant in the Making*. New York: Palgrave Macmillan, googlebook.
- Kofos, E. (2005). The Unresolved 'Difference Over The Name': A Greek Perspective. In Evangelos Kofos and Vlasias Vlasidis (Edt.), *Athens - Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002)*. Athens: Eliamep: 125-223, macedonian-heritage.
- Lederer, E. M. (25.5.2018). UN Says Issues 'Narrowed' Over Greece-Macedonia Name Dispute. <https://www.usnews.com/news/world/articles/2018-05-25/un-says-issues-narrowed-over-greece-macedonia-name-dispute> (Erişim: 16.8.2018).
- Malanczuk, P. (1997). *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. 7th Rev. Edi., New York: Routledge.

- Merrils, J. G. (2011). *International Dispute Settlement*. Fifth Edi., Cambridge: Cambridge UP, googlekitap.
- NATO (12.7.2018). The Brussels Summit: where do we go from here?. [https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions\\_157532.htm?selectedLocale=en](https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_157532.htm?selectedLocale=en) (Erişim: 3.9.2018).
- Nevradakis, M. (9.7.2018). Investigation: Matthew Nimetz: Impartial Macedonia mediator or deep state agent?. <http://theduran.com/matthew-nimetz-impartial-macedonia-mediator-deep-state-agent/> (Erişim: 20.8.2018).
- Özgen, C. (2013/2). Balkanlar'da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan-Makedonya Anlaşmazlığı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(25), 327-345.
- Özgür Avrupa Radyosu. (15.1.2018). UN Envoy: 'Positive Momentum' In Macedonia Name Dispute. <https://www.rferl.org/a/macedonia-un-envoy-positive-momentum-greece-name-dispute/28977137.html> (Erişim: 7.8.2018).
- (17.1.2018). UN Mediator 'Very Hopeful' About Solving Macedonia Name Dispute. <https://www.rferl.org/a/macedonia-greece-talks-un-name-dispute-nimetz-naumovski-vassilakis/28980222.html> (Erişim: 7.8.2018).
- (30.1.2018). UN Mediator In Athens For Talks On Dispute With Macedonia. <https://www.rferl.org/a/macedonia-greece-name-dispute-un-talks/29006138.html> (Erişim: 7.8.2018).
- Pazarıcı, H. (2000). *Uluslararası Hukuk Dersleri*. IV. Kitap, Ankara: Turhan Kit.
- Schurtman, W. (2007). Trends in International Arbitration and Mediation. In Anita Alibekoa & Robert Carrow (Edt.), *International Arbitration and Mediation*. Yorkhill LP: 31-38, googlekitap.
- Sencer, A. (16.6.2018). Makedonya İsim Krizi: 27 Yıllık İnattan Mutlu Sona. <http://bmshaber.com/makedonya-isim-krizi-27-yillik-inattan-mutlu-sona/> (Erişim: 5.8.2018).
- Shea, J. (2007). *Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation*. London: McFarland Pub. googlekitap.
- Smith, H. (12.6.2018). Macedonia agrees to new name after 27-year dispute with Greece. <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/12/macedonia-agrees-to-new-name-after-27-year-dispute-with-greece> (Erişim: 7.8.2018).
- Softalar, A. (28.2.2012). Makedonya – Yunanistan İsim Sorunu. <http://akademikperspektif.com/2012/02/28/makedonya-yunanistan-isim-sorunu/>, (Erişim: 29.8.2018).
- Sur, M. (2013). *Uluslararası Hukukun Esasları*. Tıp. 6. Baskı, İstanbul: Beta Yay.
- The National Herald. (14.12.2017). UN Envoy Nimetz Sees Greece-FYROM Name Deal in 2018. <https://www.thenationalherald.com/184800/un-envoy-nimetz-sees-greece-fyrom-name-deal-2018/> (Erişim: 16.8.2018).
- Türkiye Gazetesi. (18.4.2018). "Türkiye karşısında etkisiz kaldık".
- Uluslararası Adalet Divanı. (5.12.2011). The Court finds that Greece, by objecting to the admission of the former Yugoslav Republic of Macedonia to NATO, has breached its obligation under Article 11, paragraph 1, of the Interim Accord of 13 September 1995. <http://www.icj-cij.org/files/case-related/142/16841.pdf> (Erişim: 3.9.2018).

- (2018a). Cases. <http://icj-cij.org/en/cases> (Erişim: 25.7.2018).
- (2018b). History. <http://icj-cij.org/en/history> (Erişim: 24.7.2018).
- Uluslararası Azınlık Hakları Öbeği. (2018). <http://minorityrights.org/country/macedonia/> (Erişim: 2.8.2018).
- Ünal, Ő. (2005). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Yetkin Yay.
- Volkan, V. D. & Itzkowitz N. (2002), *Türkler ve Yunanlılar: Çatışan Komřular*. İstanbul: Baęlam Yay.
- Yunan Dışışleri Bakanlığı. (2018). FYROM Name Issue. <https://www.mfa.gr/en/fyrom-name-issue/> (Erişim: 3.8.2018).
- (30.1.2018). Statements of the Minister of Foreign Affairs, Nikos Kotzias, following his meeting with UN Secretary General's Personal Envoy, Matthew Nimetz (Athens, 30 January 2018). <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/statements-speeches/statements-of-the-minister-of-foreign-affairs-nikos-kotzias-following-his-meeting-with-un-special-envoy-matthew-nimetz-athens-30-january-2018.html> (Erişim: 18.8.2018).

